

EL COS DE BOMBERS DE TARRAGONA (1858-2008)

QUADERNS DE L'ARXIU, 4

EL COS DE BOMBERS DE TARRAGONA (1858-2008)

QUADERNS DE L'ARXIU, 4

Quaderns de l'Arxiu, 4

Primera edició

Tarragona, desembre de 2008

Textos: Josep Farré Sanfeliu

Edita: Servei d'Arxiu i Documentació Municipal
Ajuntament de Tarragona

Assessorament lingüístic:
Ramon Vidal

Fotografies de documents:
Carles Fargas

Disseny de maqueta:
Jaume Llambrich

Maquetació i impressió:
Ind. Gràf. Gabriel Gibert, SA

Tiratge: 1.000 exemplars

ISBN: 978-84-936674-3-9

DL: T. 2017.2008

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior
Relacions Institucionals i Participació
Direcció General de Prevenció,
Extinció d'Incendis i Salvaments

Índex

Presentació de Joan Saura i Laporta
Conseller d'Interior, Relacions Institucionals i Participació · 3

Presentació de Josep Fèlix Ballesteros
Alcalde de Tarragona · 5

Introducció · 7

Antecedents i primeres formacions.
Els bombers del segle XIX · 11

De la consolidació del cos a la Guerra Civil (1900-1939) · 37

De la postguerra a la transició.
La modernització del servei (1939-1981) · 75

El traspàs a la Generalitat i l'actualitat del servei (1982-2008) · 111

Cronologia · 135

Bibliografia i fonts · 137

Teniu a les mans una publicació que s'ha editat amb motiu de la commemoració del 150 aniversari dels bombers de Tarragona, un dels cossos de bombers més antics de Catalunya.

Hi ha molts referents històrics d'organitzacions contra incendis, però les proves més antigues les trobem en l'època de l'Imperi romà. És per això que Tàrraco també va tenir un servei contra incendis, tal com ens demostra la figura de marbre del segle II dC trobada a la seu del gremi de constructors de la Tarragona romana.

A banda d'aquestes arrels tan ancestrals, no va ser fins al segle XIX que van sorgir els antecedents de l'actual Cos de Bombers de la Generalitat. Fa precisament uns 150 anys de les primeres referències a Catalunya d'organitzacions de bombers. Es tractava de serveis d'extinció d'incendis que apareixien amb la industrialització i la consegüent expansió demogràfica i urbanística. A Tarragona es pren com a data de referència del naixement del seu Cos de Bombers l'any 1958, amb l'aprovació del «Reglamento para la Compañía de Bomberos que trata de instalarse en la ciudad de Tarragona».

Al llarg d'aquestes pàgines podem veure com d'aquella primera companyia formada per cinquanta-cinc bombers voluntaris n'ha esdevingut l'actual Cos de Bombers de Tarragona. Podem veure el procés de renovació i superació constant d'un servei que des del seu naixement ha evolucionat com a reflex del desenvolupament de la societat que serveix. Uns bombers que s'han anat professionalitzant, que de la titularitat municipal pri-

migènia van passar a formar part del Cos de Bombers de la Generalitat, l'any 1997; que han anat millorant les condicions laborals dels treballadors, que han anat diversificant la tipologia d'actuacions a què fan front i que, alhora, s'han convertit en un servei imprescindible per a la seguretat dels tarragonins i tarragonines.

150 anys després, els bombers de Tarragona i el conjunt dels bombers de la Generalitat són una organització de persones ben preparades i amb els recursos adequats per intervenir amb professionalitat i eficàcia en situacions d'emergència. El Govern de la Generalitat està fent un gran esforç pressupostari en la renovació de material, del parc mòbil i de les infraestructures i instal·lacions per tal que els bombers puguin desenvolupar eficaçment l'excel·lent tasca que ja porten a terme.

Actualment, el Cos de Bombers de la Generalitat és una peça molt important de l'engranatge que conforma el sistema de seguretat pública de Catalunya, i una part imprescindible del sistema de resposta a les emergències. I el Parc de Bombers de Tarragona continua amb la mateixa vocació de servei per al qual va ser creat.

Voldria acabar amb el desig que aquesta publicació sigui tot un èxit per tal que molts tarragonins i tarragonines coneguin la història del seu Cos de Bombers i les tasques actuals que realitzen al servei de la seguretat de tots nosaltres.

Joan Saura i Laporta
Conseller d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació

L'ésser humà és l'únic animal capaç de fer foc, i això ha originat que hagi dominat sobre la Terra. En un capítol de *Tirant lo Blanc* es fa una reflexió: els homes mengen i beuen calent, i en canvi els bous i la resta de les bèsties es beuen l'aigua freda.

El domini del foc, aquest element màgic i potent, esdevé el símbol de l'evolució humana, però ens recorda la nostra condició de mortals: cada vegada que les flames es rebel·len, produeixen calamitats i es poden cremar boscos i ciutats.

D'aquesta manera, el dominador esdevé dominat i, sovint, víctima del seu orgull. D'alguna manera, la humanitat pateix un càstig que ens recorda el mite de Prometeu, aquell personatge de la mitologia clàssica que, després d'haver robat el foc dels déus amb la tija d'un fonoll, fou castigat per Zeus a estar-se encadenat a una roca, on una àliga li menjava el fetge cada dia.

Tot i que en tenim precedents històrics a l'antiga Tàrraco, el servei d'extinció d'incendis de Tarragona no s'instaura fins ben avançat el segle XIX, en què es forma una Companyia de Bombers.

El llibre que teniu a les mans repassa 150 anys de les vicissituds del Cos de Bombers de Tarragona, que vetlla per la nostra seguretat, jugant-se sovint la pell en situacions de risc. Actualment són persones específicament entrenades per apagar focs, rescatar gent i atendre en situacions d'emergència.

Amb aquestes ratlles vull expressar l'agraïment en nom de la ciutat de Tarragona a tots els homes i dones que, amb la seva abnegació i esperit professional, ens protegeixen les vint-i-quatre hores del dia, tres-cents seixanta-cinc dies a l'any.

Josep Fèlix Ballesteros
Alcalde de Tarragona

INTRODUCCIÓ

Editada pel Servei d'Arxiu i Documentació Municipal, la col·lecció Quaderns de l'Arxiu té la funció de donar a conèixer el patrimoni documental de Tarragona. Un patrimoni imprescindible per poder estudiar la història de la ciutat, base de la cohesió col·lectiva i de la nostra identitat local com a tarragonins.

La Tarragona republicana (1931-1936), *El Club Gimnàstic de Tarragona (1886-2000)* i *La Llibreria de la Rambla (1968-1980)* són els títols dels tres primers números de la col·lecció, que va néixer l'any 2006 i que manté una periodicitat anual. Ara, amb el títol *El Cos de Bombers de Tarragona (1858-2008)*, el número 4 de la col·lecció Quaderns de l'Arxiu s'afegeix als actes de commemoració del 150è aniversari de la creació del cos.

El llibre s'estructura en quatre capítols que repassen cronològicament aquest segle i mig de la història dels bombers tarragonins: 1) Antecedents i primeres formacions. Els bombers del segle XIX; 2) De la consolidació del cos

a la Guerra Civil (1900-1939); 3) De la postguerra a la transició. La modernització del servei (1939-1981), i 4) El traspass a la Generalitat de Catalunya i l'actualitat del servei (1982-2008).

L'elaboració d'aquest llibre ha estat possible gràcies a la col·laboració i el treball conjunt dut a terme, d'una banda, per l'historiador i bomber Josep Farré Sanfeliu, que ha tingut cura de la recerca i redacció dels textos introductoris de cada capítol, així com de l'elaboració de la cronologia més significativa, i, de l'altra, del Servei d'Arxiu i Documentació Municipal, que ha aportat l'aparell iconogràfic. La mostra seleccionada consta de 155 documents de tipologies i suports diferents, des de comunicacions i notes pròpies del servei fins a reglaments i plànols, passant per fotografies i notícies de premsa.

L'itinerari visual que planteja *El Cos de Bombers de Tarragona (1858-2008)* s'inicia l'any 1836 amb una petició de subscripció voluntària emesa per l'Ajuntament de Tarragona per a la formació d'una Companyia de Bom-

bers. Tot i que la creació del Cos de Bombers de la ciutat no serà oficial fins a l'aprovació del reglament el dia 21 de desembre de 1858. I s'acaba amb una fotografia de les pràctiques d'un bomber de l'any 2008. Pel mig han transcorregut 150 anys, des d'una gènesi amb uns bombers escassament equipats i poc retribuïts fins a una actualitat professionalitzada i motivada. Un segle i mig d'extinció d'incendis, d'intervenció en riudes, de tasques de desenrunament, d'actuacions de salvament, d'atenció als accidentats..., sempre vetllant per la seguretat dels seus conciutadans i, sovint, en situacions de perill.

Cal agrair la col·laboració de la Biblioteca Hemeroteca Municipal, de l'Arxiu Històric de Tarragona, dels bombers Olivé, Cuella, Núñez, Feijóo i Barceló, la cessió de les imatges de fotògrafs professionals com Canadell, Chinchilla, Olivé-Abelló i Vallvé, així com els documents facilitats per Torres, Millon, Calaf i el Parc de Bombers de Tarragona.

ANTECEDENTS I PRIMERES
FORMACIONS.
ELS BOMBERS DEL SEGLE XIX

Els orígens de la lluita contra els incendis els trobaríem en les més antigues civilitzacions, però és amb el gran desenvolupament urbà de la Roma antiga quan aquesta necessitat es materialitza en una organització específica dotada per a l'extinció del foc: el cos de *vigiles*. La Tarragona romana, amb una organització municipal força desenvolupada, també gaudí d'un servei similar. En aquest sentit, destaca una figureta de marbre de 30 cm del s. II dC, procedent de la decoració escultòrica de l'antiga *schola* del *collegium fabrum* de Tàrraco, és a dir, de la seu del gremi dels constructors, localitzada el 1929 en el jaciment del Forn del Cisne. Es tracta de la divinitat protectora del gremi, un *genius* amb vestimenta de soldat en temps de pau. Aquesta indumentària, lligada a una organització jerarquitzada i paramilitar d'aquest gremi, era conseqüència, sembla, del fet de ser els encarregats de dur a terme l'extinció dels incendis.

Malgrat aquest llunyà precedent, les següents referències a sistemes d'organització contra el foc a Catalunya les trobem en època moderna a Barcelona, ciutat que, a partir de 1826, esdevindrà pionera en disposar ja d'un servei d'extinció d'incendis estructurat. Pel que fa a Tarragona, caldrà avançar en el s. XIX per retrobar indicis de l'existència d'una organització contra incendis, i serà en un context en què l'expansió demogràfica i urbanística i una incipient industrialització de les mitjanes poblacions catalanes faran indispensables uns serveis municipals moderns i, per

tant, la generalització a Catalunya dels cossos de bombers pròpiament dits.

Tarragona, a mitjans del s. XIX, viu una època de transformacions en què la modernització del port, l'expansió comercial i l'eixamplament urbà marcaran les pautes del creixement econòmic, demogràfic i cultural de la ciutat. Els serveis municipals i, en el marc de la seguretat ciutadana, el servei d'extinció d'incendis són una conseqüència i alhora un indicatiu de la mateixa evolució de la ciutat.

Precisament, els primers moviments cap a la prevenció contra els incendis i l'organització d'una Companyia de Bombers sorgeixen a mitjans dels anys trenta del s. XIX, coincidint en el temps amb l'aparició d'un nou marc legislatiu que modernitzava les competències dels ajuntaments, allunyant-los de les encarcarades estructures de l'Antic Règim. Així doncs, el 1835 ja hi ha notícia d'una primera comissió creada per estudiar la possibilitat d'encarregar la construcció de bombes contra incendis, i l'any següent, a instància del governador civil, l'Ajuntament impulsarà una subscripció voluntària per a la construcció de dues bombes i la formació d'una Companyia de Bombers. Tot i la importància dels fons recollits amb la subscripció, uns 8.503 rals, sembla que no se'n disposà immediatament i foren finalment dipositats a la caixa del servei d'aprovisionament de carns, on van restar fins l'any 1850. Aquell any, el consistori de Fermí Falces, conscient de la insuficiència de les ordenances municipals de caire preventiu, féu un

nou pas cap a la formació d'un servei contra incendis, recuperant els antics fons de la subscripció i adquirint, finalment, dues bombes manuals de fabricació local.

Amb l'adquisició de les bombes, el següent repte era l'organització del servei especialitzat destinat a maniobrar-les. Amb aquest objectiu i prenent com a base el reglament dels bombers de Barcelona, s'estudiaren els tres models possibles de gestió d'una companyia de bombers: el militar, amb la possibilitat d'adoptar unes *Bases para la organización de una compañía de zapadores-bomberos de Milicia Nacional*, el model privat, representat per la participació de companyies asseguradores, i el model de gestió municipal, que fou el que finalment prosperaria a Tarragona. Així doncs, el 1854 l'Ajuntament designà un primer cap, l'arquitecte Francisco Barba, i aprovà unes bases d'organització que, a finals de 1858, prendrien cos en el que seria el primer reglament oficial per al servei de bombers de la ciutat.

L'aprovació en el Ple de l'Ajuntament de 21 de desembre de 1858 del "Proyecto de reglamento para la Compañía de Bomberos que trata de instalarse en la Ciudad de Tarragona", i la superior ratificació per part del governador civil, representen el naixement oficial del servei d'extinció d'incendis de la Tarragona contemporània. Aquest document és la base a partir de la qual, en els anys següents, s'articularà una primigènia Companyia de Bombers encara amb nombroses deficiències i realment extingida, a mitjans dels setan-

ta, per causa de la desatenció i de la manca d'una base de finançament realment sòlida. No obstant, considerem que aquesta companyia fou l'origen, difícil d'obviar, d'un Cos de Bombers que l'any 1887 es refundarà i iniciarà una nova etapa cap a la plena consolidació.

El reglament de 1858 preveia una Companyia de Bombers municipal i de caràcter voluntari, és a dir, que cadascun dels individus tenia el seu propi ofici, exercint únicament de bombers quan se'ls requeria, en cas de sinistre, reforç preventiu o pràctiques. En aquestes situacions, tindrien dret a percebre un jornal, variable segons graduació i temps d'actuació, i gratificacions en funció de l'ordre d'arribada. Per garantir la rapidesa en l'actuació, clau de l'eficàcia en el servei, s'establia un sistema d'alarmes a través de codis de xiulet, en coordinació amb la guàrdia municipal, la qual també s'encarregaria d'alertar els bombers en els seus domicilis. Aquests haurien d'estar degudament localitzables i, també, identificables en els sinistres amb els distintius corresponents. El control d'assistència es feia en finalitzar l'actuació, i tres absències injustificades podien significar l'expulsió del cos.

Aquesta companyia l'havien de constituir uns cinquanta-cinc individus amb organització jeràrquica i encapçalats per un director facultatiu, càrrec que, des del principi, recaigué en l'arquitecte municipal. Les seves funcions eren gestionar el cos i dirigir les operacions d'extinció més importants. D'aquest en depenien dues brigades o

seccions amb dos caps i, per sota, vint-i-cinc bombers cadascuna. Als caps de secció se'ls exigia saber llegir i escriure, i als bombers, a part d'una bona forma física, honradesa i bona conducta. Tots ells havien de ser d'ofici paleta, peó, fuster, serraller, calderer o membre de la guarnició, o sigui, els professionals considerats des d'antic com els més ben preparats per encarregar-se de l'extinció del foc. Paral·lelament, la companyia comptaria també amb un metge responsable de la farmaciola, de l'assistència sanitària als bombers i del seguiment de baixes en cas d'accident; i, finalment, amb un caixer, el qual s'encarregava, de franc, de custodiar els fons de la companyia. Aquests fons provindrien principalment de les dotacions pressupostàries de l'Ajuntament, però també de donacions i dels mateixos particulars, que s'havien de repartir amb l'Ajuntament les despeses que generaven els treballs d'extinció en llurs propietats.

Les primeres actuacions per tal de materialitzar el que aquest reglament disposava es dirigiren a la recerca del personal per establir una de les dues seccions que havien de compondre la companyia. Així doncs, es nomenà una primera formació dirigida per l'arquitecte municipal Francisco Rosell i integrada pels caps de secció i dinou bombers, a més d'un caixer i un metge. L'empenta inicial, però, toparà aviat amb les dificultats de finançament que durant tot el seu recorregut arrossegà la primera companyia, de manera que les poques garanties que es podien ofe-

rir als individus que n'havien de formar part suposaren la seva paralització.

Caldria, doncs, la insistència del governador provincial sobre el consistori de Josep M. Albanès perquè s'últimés l'organització d'una companyia que ja comptava amb bombes i reglament. Així, durant el bienni 1862-1863, una comissió presidida pel mateix Albanès s'ocuparà decididament de dotar la companyia d'allò que és més imprescindible per posar-la en funcionament, o sigui, una plantilla compromesa, material suficient i un espai per ubicar-lo.

El reglament establia que les bombes i el material contra incendis havien d'estar dipositats en un magatzem de les Cases Consistorials, però a finals de 1861, a causa de les obres de construcció de la nova façana de l'Ajuntament, no hi ha un lloc concret on ubicar-les, i per això es farà palesa la necessitat de tenir un local expressament destinat a aquestes eines. Per aquest motiu, l'alcalde disposa que un dels agutzils, triat per sorteig, desallotgi temporalment les dependències que se li proporcionen. La "mala sort" recau sobre Francisco Mestres, que haurà d'entregar les claus de la casa situada a la cantonada del carrer de les Salines amb el dels Ferrers. Aquest fou el primer Parc de Bombers de la ciutat.

Pel que fa al material, en aquells moments es comptava amb les dues bombes artesanes de 1851, una d'elles espatllada, cubells d'aigua i diverses eines manuals complementàries. La venda d'uns quants fanals d'oli de l'antic enllumenat públic, que s'anaven substi-

tuint pels de gas, junt amb el romanent de la caixa de la companyia, serviren per recompondre la bomba deteriorada. Però fou mitjançant el capítol d'imprevistos del pressupost que l'Ajuntament adquirí a Barcelona una important partida de material en la qual figuraven dues bombes "sistema Delpech", uniformes i equipament força complet per a una companyia de quaranta homes. Tot plegat per un valor que superava els 30.000 rals.

Amb aquestes millores i l'exempció d'alguns arbitris, s'afavorí la implicació en la companyia del personal necessari, de forma que se'n reconstituí la plana major amb Antonio Gras al capdavant i una primera secció dotada de vint-i-dos bombers. A més, fruit d'una revisió no oficialitzada del reglament, s'incorporaren nous càrrecs com l'encarregat de farmaciola, el maquinista, un lampista, un furrier i un professor de gimnàstica. Amb això, el 1863 la premsa es faria ressò d'una companyia completament organitzada, equipada i uniformada, de forma que, sense estar exempta d'ines- tabilitats, pogué desenvolupar les seves funcions fins que, pels volts de 1874, la desatenció i els desacords institucionals l'abocaren a una dissolució temporal.

L'enderrocament, el 1854, de la muralla de Sant Joan (que ocupava l'espai de l'actual Rambla Nova) havia suposat la interconnexió de la Part Alta amb el barri marítim de la ciutat. Això afavorí el desenvolupament urbanístic, comercial i industrial de la part baixa, alhora que implicava un increment dels riscos i emergències en aquella zona de la ciu-

tat. No és gens estrany, doncs, que ben aviat es reclamin mesures de prevenció i l'establiment d'un Parc de Bombers a la part baixa. En aquest sentit, l'any 1865 ja s'havia completat la companyia amb la segona secció i s'havia dut a terme una nova revisió del material, retirant les antigues bombes de 1851 i adquirint-ne una tercera del "sistema Delpech". Això va fer possible que el 1867 es traslladés la nova bomba i el material que correspondria a una de les seccions cap a un local de l'actual plaça de Prim (llavors Isabel II), millorant així la rapidesa de les intervencions al tercer districte.

Durant aquests anys la Companyia de Bombers dugué a terme freqüents serveis per incendis o conats d'incendi en botigues, magatzems, tallers, forns, xemeneies, pallers, indústries..., així com els primers reforços preventius en les representacions teatrals, els quals esdevindrien prescriptius en etapes posteriors. La premsa de l'època denuncià constantment les mancances de material i la pràctica inexistència d'assajos i exercicis doctrinals; tanmateix, els bombers foren sovint elogiats per les seves actuacions, tenacitat i entrega, que més d'una vegada els suposà acabar exhaustos i, fins i tot, patir algun accident. Precisament per rebre auxili recíproc, Antonio Gras (poc abans de morir i ser rellevat per Francisco Barba) impulsà la creació d'una societat de protecció mútua de bombers. Val a dir que era una iniciativa força insòlita, ja que el dret d'associació no fou reconegut fins al 1869 i les poques organit-

zacions d'aquest tipus a Tarragona romanien encara en la clandestinitat. Fos per això o pel mateix declivi d'aquesta primera companyia, el Montepío de bombers no rebé les subvencions de l'Ajuntament i, per a disgust dels interessats, no esdevindria una realitat fins molt més endavant.

El principal factor de desestabilització i desgast de la companyia estava estretament vinculat al seu deficient finançament i a la consegüent precarietat salarial dels individus que en formaven part. A aquests sovint no els compensava deixar l'ofici propi per acudir a serveis en què el jornal seria inferior, com en els casos de falsa alarma o en exercicis doctrinals, aquests darrers ni tan sols remunerats. Però més enllà de les queixes que això generava, l'absentisme en els serveis i la posterior dissolució de la companyia durant el Sexenni Democràtic foren provocats per la inseguretat del cobrament dels jornals, suficient per desestabilitzar greument l'economia familiar dels bombers.

Si bé s'havia plantejat en diverses ocasions la revisió parcial del reglament del 58, la clàusula que disposava el repartiment dels jornals dels bombers entre Ajuntament i propietaris continuava vigent. Aquest punt havia estat font de conflicte des del principi, ja que com que molts dels propietaris no tenien contractada una assegurança contra incendis, sovintejaven els impagaments, cosa que suposava, senzillament, que els bombers no cobraven. Davant la insostenibilitat d'una situació que conduïa irremissiblement al col-

lapse de la companyia, l'Ajuntament mirà de posar-hi fre interpel·lant el governador sobre la possibilitat de recórrer a mesures coercitives contra els morosos. La indignació del consistori fou majúscula quan l'autoritat superior els negà aquesta possibilitat, atès que considerava el que es reclamava als propietaris un arbitri no autoritzat, malgrat haver-se aprovat per l'autoritat que ell mateix representava. La deslegitimació que això significava derivà en una espiral de recursos i reclamacions que, lluny de solucionar el conflicte, suposà que la meitat dels salaris generats pels bombers depenguessin, a partir de 1870, de la voluntat altruista dels propietaris.

En aquest context de crisi i amb la incapacitat de l'Ajuntament de materialitzar una necessària reorganització del servei, Francisco Barba presentava la dimissió després de més de set anys exercint de director. El seu successor, el fins aleshores sotsdirector Magín Tomás, encetava una etapa en què no fou possible remuntar una companyia que, desatesa, absentista i afectada per les ingerències de persones alienes al servei, es consideraria pràcticament extingida a partir de 1874, i restaria pendent de reorganització durant més de dotze anys.

En aquest període tornen a ser veïns i membres de la Brigada Municipal d'Obres els qui, voluntàriament i amb el material municipal, duran a terme les tasques d'extinció, que acostumaran a ser gratificats pels mateixos propietaris o, subsidiàriament, per l'Ajunta-

ment. Bombes i eines, però, seran sovint utilitzades amb finalitats impròpies del material contra incendis, i, sense les oportunes tasques de manteniment, aquest es veurà progressivament deteriorat. A més, les minses inversions i esforços que l'Ajuntament destinà durant aquests anys al servei d'extinció d'incendis, les quals no aniran més enllà de l'assaig poc satisfactori d'un "mata-fuegos sistema Bañolas" (antic extintor), impossibilitaran una reorganització freqüentment reivindicada.

Aquesta vindrà de la mà de l'interès i iniciativa de l'alcalde Miquel Coma, qui l'11 de maig de 1887 sotmetia a l'aprovació del Ple de l'Ajuntament un nou reglament que hauria de regir el tan anhelat servei.

Ja l'any abans, la comissió primera permanent comunicava al consistori la necessitat de reparar dues de les tres bombes del servei d'extinció, desaconsellant, a més, continuar deixant-lo desatès. Afegia també la recomanació que es consignessin 2.000 pessetes del pressupost amb destinació a la seva reorganització i a la millora del material en el que fos necessari. Fruit d'aquestes recomanacions i de la decidida voluntat del consistori de recuperar aquest servei municipal, s'arreglaren les bombes i s'adquiriren noves mànegues i manegots, fins a rehabilitar un mínim de material per poder treballar.

Del reglament de 1887, redactat per Joaquim Bordons, en sabem ben poca cosa per via directa, ja que no en tenim cap exemplar localitzat. L'única informació que ens n'ha arribat és la reduc-

ció a quaranta del nombre d'individus de la companyia. Tot i així, podem afirmar que aquest reglament enceta una nova etapa caracteritzada per un zel i una atenció més importants a un servei que, cada vegada més, esdevé essencial per a la seguretat de la ciutadania. Tant la premsa com les mateixes actes de plens reflecteixen que, en aquest aspecte, hi tingué molt a veure qui des de 1880 era l'arquitecte titular de la ciutat, Ramon Salas.

Ramon Salas i Ricomà (1848-1926) fou arquitecte municipal de Tarragona de 1883 a 1890, tot i que després exercí provisionalment aquest paper en dos curts períodes més. També ocupà els càrrecs d'arquitecte provincial i arquitecte diocesà. Arquitectònicament, la seva obra està estretament vinculada al moviment modernista, i en el moment en què va emprendre la reimpulsió de la Companyia de Bombers ja havia dut a terme reconegudes obres a la ciutat, com la plaça de braus. També és obra seva el pedestal de l'estàtua de Roger de Llúria, i, a més, fou un dels pares del traçat urbanístic que configurarà la ciutat actual, amb la participació en el Pla d'Eixamplament de Tarragona. Potser la seva tasca menys reconeguda en l'actualitat ha estat la reorganització del Cos de Bombers, tot i que en el seu moment li va suposar el nomenament de cap honorífic, a més d'haver-se-li atribuït la seva fundació, obviant, això sí, la trajectòria de la primera companyia.

El nou caràcter que Ramon Salas imprimeix a la direcció del Cos de

Bombers es veié reforçat pel nou marc organitzatiu que establia el reglament recentment aprovat. Efectivament, l'aspecte financer, principal causa desestabilitzadora en l'etapa anterior, semblà haver rebut la deguda atenció, almenys en dos aspectes. D'una banda, seria l'Ajuntament qui, mitjançant l'establiment de cànons i convenis amb les companyies asseguradores, molt més esteses en aquell moment, assumiria la completa gestió de les despeses de la companyia, tant pel que fa a material com les ocasionades per sinistres; i de l'altra, s'adjudicà una gratificació fixa d'1 ral diari, és a dir, 25 cèntims de pesseta, per a cada membre del servei, tendint així cap a una "semiprofessionalització" del cos. Tot plegat aniria amb càrrec a la dotació pressupostària que, anualment, hauria de tenir prevista la corporació municipal.

Amb aquestes condicions, doncs, va ser possible la formació d'una nova dotació de la qual, mitjançant les relacions de gratificacions abans esmentades, podem conèixer la composició. Així, a finals del s. XIX el Cos de Bombers comptava amb el director Salas, el sotsdirector Francisco Vallès, el brigada Antonio Rosell, un caporal de primera, quatre caporals de segona i trenta-nou bombers, tots plegats distribuïts en dues seccions. A part, i mirant de consolidar la seva posició en la plantilla del cos, trobem el professor de gimnàstica Tomás Martí.

Immediatament després de l'aprovació del reglament es confecciona-

ren uniformes, cascos, cinturons i altres estris que dotaren els quaranta-cinc membres de la nova plantilla de bombers de l'equipament necessari per iniciar les seves activitats. Entre aquestes hi figuraven els simulacres, com el de foc d'habitatge dut a terme el dia 2 d'octubre de 1887 a la plaça Prim, el qual serví per presentar la Brigada a ciutadans i autoritats. Tant els simulacres com els exercicis doctrinals, ben inusuals en l'etapa anterior, esdevindrien ara pràctiques freqüents, tal com reflectia el *Diario de Tarragona* del 13 d'agost de 1887: "Todos los dias de siete á nueve verifica ejercicios en el patio de las Casas consistoriales la nueva brigada de bomberos, podiendo ya apreciarse los adelantos que en poco tiempo ha hecho, lo que prueba la buena dirección de los Sres. Salas y Valles [...]".

Una mostra de la bona disposició dels integrants de la companyia en aquesta etapa és la creació d'un grup de quatre cornetes, instruïts per un d'ells, que ho havia estat en l'Exèrcit. Fou una iniciativa aplaudida, però que també generà les queixes del veïnat de la plaça de la Font, que n'havien de "suportar" els assajos. També es designaren els bombers que, voluntàriament, s'encarregarien de la reparació i manteniment del material que es recuperà i que progressivament s'aniria ampliant. Aquest es guardava en el parc que, d'ençà de la reorganització del cos, s'ubicava al costat de les Cases Consistorials, en un dels espais antigament ocupats pel con-

vent de Sant Domènec, amb sortida a la plaça de la Font. Aquesta seria la base de la companyia fins al 1922, ja que la també projectada reubicació de 1899 cap a les antigues cotxeres del malaurat tramvia de la ciutat, al carrer Jaume I, finalment mai es va fer efectiva.

L'estiu de 1890, havent estat escollit arquitecte de la Diputació Provincial, Ramon Salas deixa el càrrec d'arquitecte municipal, amb un Cos de Bombers reorganitzat i en procés de consolidació. El relleu el prendrien Pablo Monguió fins al 1897 i, posteriorment, Josep Maria Pujol de Barberà. Nogensmenys, es pot percebre la influència que Salas continuaria tenint sobre els afers del cos i, fins i tot, l'any 1900 fou designat, com a cap de bombers, membre del jurat internacional d'uns cursos organitzats a París per la federació de cossos de bombers francesos.

Aquell mateix any arribava la fil·loxera a les vinyes catalanes i s'invertia la tendència econòmica que des de 1875 havia permès uns anys de gran dinamisme a cavall del comerç del vi, amb iniciatives com el tramvia o la mateixa reactivació del servei contra incendis. La crisi econòmica instaurada en la darrera dècada del segle XIX i primers anys del XX col·lapsarà la ciutat i posarà al descobert la pobresa de les capes més febles de la població. Malgrat tot, en un primer moment el Cos de Bombers no experimentarà els efectes de la crisi.

El setembre de 1894 el consistori aprovava un nou reglament de servei

del cos, el qual dóna força informació del funcionament i règim de la companyia en aquells anys. Aquest reglament estipula l'existència de revistes periòdiques, les quals serviran per dur a terme maniobres i per percebre mensualment les gratificacions corresponents. També estableix els reforços nocturns al parc, formats cada nit per dos bombers. Uns altres reforços s'efectuaven, amb cinc bombers, durant les funcions teatrals. Aquesta mesura, aplicada ja per la primera companyia i recuperada per Ramon Salas, malgrat suposar una despesa de 5 pessetes al teatre, fou una iniciativa aplaudida i cada vegada més assentada. Finalment, el reglament adopta una altra disposició preventiva d'època de l'arquitecte Salas, com era la divisió de la ciutat en tres zones, amb un punt d'abastament d'aigua estratègicament ubicat en cadascuna d'elles.

A banda dels nombrosos serveis reflectits en la premsa local, cal destacar també l'increment dels actes de participació cívica del Cos de Bombers, una organització cada vegada més consolidada i arrelada en la quotidianitat urbana. En aquest sentit, el Cos de Bombers serà un habitual dels programes de festes de Sant Magí, Santa Tecla i Corpus, realitzant simulacres de notable repercussió i participant activament en desfilades i actes religiosos, com les tradicionals misses de campanya i solemnes processons, en què acostumaven a ser els portadors de la bandera municipal. A més, se'ls requeria en ac-

tes institucionals com ara commemoracions, recepcions o seguicis fúnebres de diverses personalitats, i a partir de 1910 també se'ls podrà veure en la cavalcada de Reis.

L'activitat recreativa del cos sovint girava entorn de rifes i sortejos, com mostren les llistes de participació i, fins i tot, els repartiments o donacions d'algun petit premi del sorteig de Nadal, al qual jugaven conjuntament cada any. És més destacable l'organització i participació en diversos actes de beneficència i solidaritat, per exemple visites a l'hospital o diverses col·lectes, com ara pels afectats en les inundacions de 1891 a Andalusia o per a la subscripció patriòtica nacional, que fomentava la Marina en els darrers anys de la guerra per les colònies.

Aquest conflicte bèl·lic, curiosament, va suposar una de les principals injeccions de material per als bombers. Amb l'arribada a aigües espanyoles de tropes nord-americanes, les autoritats provincials i l'alcalde Miquel Malé acordaren prendre mesures per poder prestar auxili en cas de bombardejos o desembarcaments enemics. D'acord amb això, es van adquirir estris com les "bombonetes corta-fuegos Martí" (un tipus d'extintors) i altres efectes que semblaven indispensables per donar un adequat servei segons aquestes circumstàncies.

Així i tot, és en aquells anys, en plena època del director Josep M. Pujol de Barberà, que els efectes de la crisi de tombant de segle començaren a reper-

cutir en els bombers. En aquells moments de gran desocupació, aquests aconseguiren tenir preferència quan el consistori volgué ocupar gent a través de la Brigada Municipal. Però a la vegada la Comissió d'Hisenda, en el seu afany d'economitzar recursos, havia disposat un paquet de mesures que incloïa, per exemple, retalls en les pensions de viduïtat i d'altres que afectaven directament els bombers. Així, es proposà suprimir l'assegurança contractada primer amb la Caja de Previsión y Socorro de Barcelona i després amb la companyia Zurich, de la qual es beneficiaven els individus del cos des de 1899. I també es preveia una important retallada de personal, amortitzant fins a un nombre de vint bombers les vacants que s'anessin produint. Mostra de la impopularitat d'aquestes mesures, és destacable la polèmica generada des de 1895 per la possible supressió del diari que percebien els bombers en concepte de gratificació fixa, proposta àmpliament contestada i que fou aprofitada a la premsa per criticar durament la gestió municipal.

Així doncs, la reticència a aquestes mesures per part dels integrants del cos així com de bona part del consistori va impedir-ne una implantació efectiva, de forma que aquesta segona formació de bombers, que havia iniciat el seu recorregut de la mà de l'arquitecte Ramon Salas, entrava al s. XX encaminada cap a la seva completa organització i plena consolidació com a servei municipal.

Señor D. *Juan Carabó*:

Para precaver los daños que originan los incendios sino se tienen á mano los medios prontos para acudir á apagarlos, ha indicado á este Ayuntamiento el M. I. Sr. Gobernador Civil de esta Provincia, promueva una suscripción voluntaria para la construcción de dos Bombas destinadas á este fin. Con ellas, y con la formación de una Compañía de Bomberos, podrán en lo sucesivo evitarse los estragos que se ocasionan cuando desgraciadamente acontece algun incendio, por la falta de prontos y eficaces socorros. El Ayuntamiento que mira esta medida tan útil y favorable á la Sociedad, propiedad é intereses de los habitantes de esta Ciudad, no puede prescindir de invitarle á contribuir para un proyecto de tan general utilidad, y seguro de que estará V. bien convencido de ello, no duda el Ayuntamiento procurará acreditarlo, suscribiendose por la cantidad que tenga á bien, á cuyo fin podrá servirse continuarla en la lista que al efecto presentará el dador.

Tarragona 28 Junio de 1836.

P. A. D. M. I. A.

José Molner, Secretario.

Petició de subscripció voluntària emesa per l'Ajuntament de Tarragona per a la formació d'una Companyia de Bombers, 28 de juny de 1836.
Sig. P-4109.

Reglament de Bombers de la ciutat de Barcelona, 29 de novembre de 1851. Sig. N-739.

Relació de soldats que van contribuir a sufocar l'incendi del 24 de febrer de 1852, 28 de febrer de 1852. Sig. P-4707.

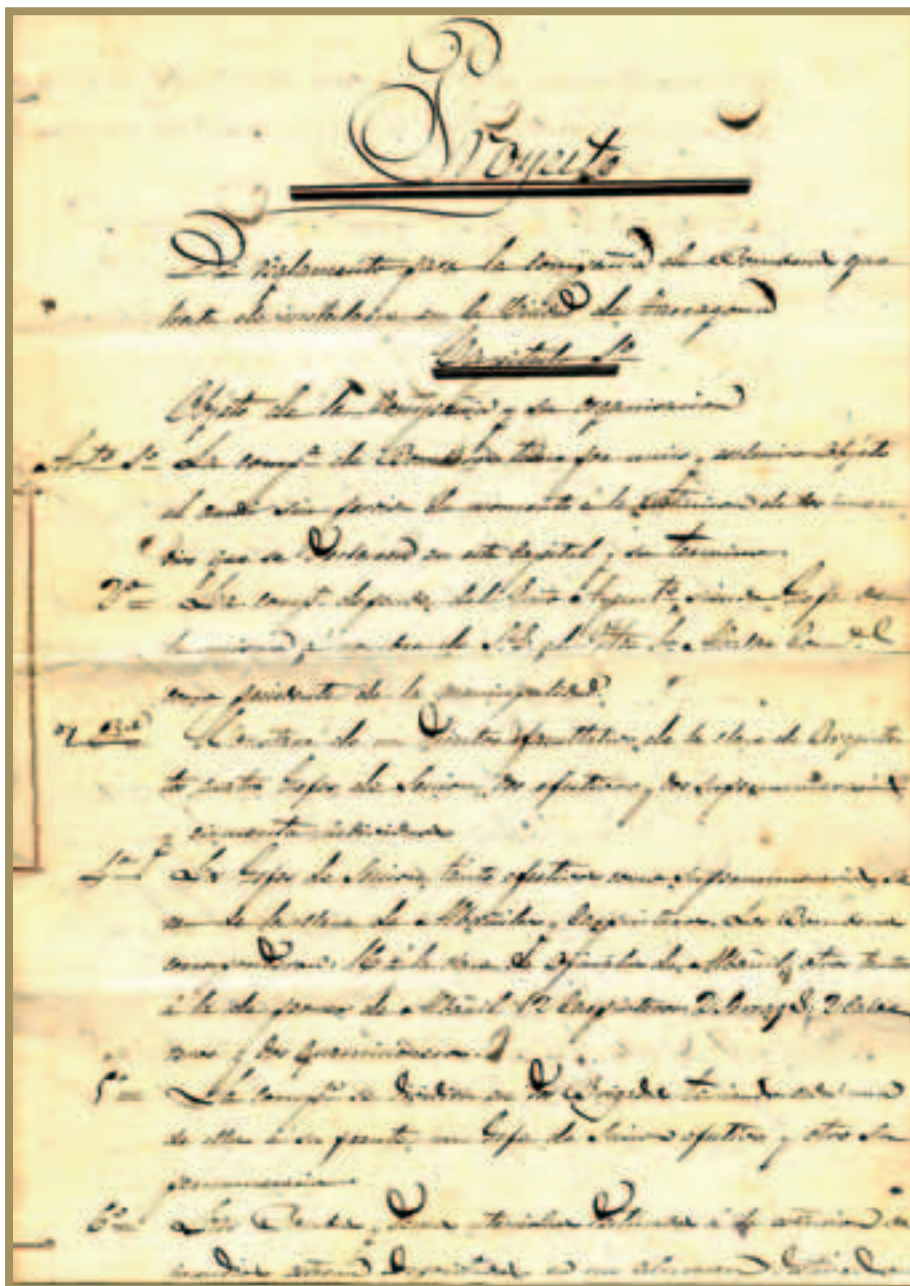
Bases para la organizacion de una Compañia de Bomberos
 fundada en el Hospital de San Juan de Dios.

- 1ª... Contar de 115 plazas distribuidas en cuatro se-
 ciones o cuadrillas.
- 2ª... Haber un Capataz, Comandante de la Compañia y de
 diez subalternos en cada una de las Compañias.
 Los subalternos de la Compañia.
- 3ª... Contar con un Comandante y un Comandante de cada
 una de las secciones.
- 4ª... La 1ª seccion se componga de un 1º Comandante de
 la clase de Regulares en plaza y 24 individuos de
 la clase de Voluntarios y Capataz. De cada una
 de las secciones se componga de un Comandante y 24
 individuos.
- 5ª... La 2ª seccion se componga de un 1º Comandante de
 la clase de Regulares en plaza y 24 individuos de
 la clase de Voluntarios y Capataz. De cada una
 de las secciones se componga de un Comandante y 24
 individuos.
- 6ª... La 3ª seccion se componga de un 1º Comandante de
 la clase de Regulares en plaza y 24 individuos de
 la clase de Voluntarios y Capataz. De cada una
 de las secciones se componga de un Comandante y 24
 individuos.
- 7ª... La 4ª seccion se componga de un 1º Comandante de
 la clase de Regulares en plaza y 24 individuos de
 la clase de Voluntarios y Capataz. De cada una
 de las secciones se componga de un Comandante y 24
 individuos.

7.ª Sección

8.ª Sección

Bases per a l'organització d'una Com-
 panyia de Bombers a la ciutat, 1854.
 Sig. P-4707.

Projecte de reglament de la Companyia de Bombers de la ciutat de Tarragona, 21 de desembre de 1858. Sig. P-4707.

Le. 55.
Bombas contra In-
undias y Bombardeos. } De conformidad con el parecer de la Comisión
especial nombrada en la última sesión, S. E. ha
dignado aprobar el reglamento sobre la instalación
de una Compañía de Bombardeos que dice así =
Proyecto de reglamento para la Compañía de
Bombardeos que trata de instalarse en la Ciudad de
Tarragona = Capítulo 1.º = Objeto de la com-
pañía y su organización. = Las compañías de
bombardeos tienen por único y exclusivo objeto el acudir
sin pérdida de momento a la extinción de los
incendios que se declaran en esta capital y sus
terminos = La compañía depende del Excmo

Acord del Ple de l'Ajuntament de
Tarragona pel qual s'aprova el regla-
ment, 21 de desembre de 1858.
Sig. P-2076.

Artículos de que debe constar el
Dotiquin de la compañía de bomberos
segun el plan del médico D. Manuel
Alfonso.

1 frasco de libra de tintura de arnica
1 id de id de Vitola rosas.
1 id de 3 onzas de Elix. officina
1 id de 3 onzas de Amizante.

1 paquete de tofton inglés
1 id de Algodon en rama cascado
1 onza, 40 libras y 40 onzas que resulten
de 1 libra de tela.

Una colección de frascos y jeringas (para
de madera para los pastores)
1 paquete de hilos.

Para cuidar el dotiquin y servir de
ayudante, á la vez, del profesor se necesita
un individuo, y para este cargo viene
propuesto por el mismo médico D. Emilio
Escal. f. f. f. f. f.

Barcelona 20 de Enero 1863.

Articles necessaris a la farmaciola de
la Companyia de Bombers, 20 de ge-
ner de 1863.
Sig. P-4707.

Gaceta.

Fuego.—La parte baja de la ciudad estuvo en la madrugada del día de ayer de completa alarma con motivo de haberse prendido fuego en los sótanos de la casa de don Juan Oliva, sita en la calle de la Union.

A la señal de fuego dada por el cabo de serenos Juan Tutet, compareció al frente de toda la compañía de bomberos don Antonio Gras, arquitecto y director de la misma; el jefe de seccion don Salvador Casanovas, y los señs. individuos primeros que tienen opcion al premio, Francisco Rosell y Soler, Manuel Segura, José Soler, Agustín Buxadón, José Pons y Simon Carroto.

El espresado cabo de serenos se distinguió con un arrojo ejemplar, poniendo á salvo las personas que se encontraban en la casa.

El buen acierto de los directores, y la actividad, etc. que en disposicion se fueron ofrecidas por el público que, de todas clases y condiciones, se presentó desde los primeros momentos á prestar auxilio, y la eficaz cooperacion de la compañía de Bomberos que sirvió con ardor y celo admirable, facilitó el que se venciese prontamente el fuego, y que llegase á extinguirse á las dos horas de haber comparecido las bombas y el auxilio público.

El señor Alcalde don José María Albanés, los señores comandante y oficiales de Carabineros, la Guardia Civil, administracion militar, comisario de policía y demás fuerza pública estuvo puntual y obligada y contribuyó no poco al buen éxito conseguida la señalada cooperacion del señor Ingeniero señor de Rebolledo, y del señor Alvarez Ingeniero del ferrocarril de Reus.

A todos en nombre del público, y especialmente de parte de los mas inmediatamente favorecidos, damos las mas cordiales y fervientes gracias.

Con esta ocasion hemos podido observar, que á la compañía de bomberos le faltan muchos de los aparatos indispensables que es preciso les procure sin pérdida de tiempo la municipalidad.

Sería tambien sumamente conveniente que se estableciese un parque de bomberos en la baja Ciudad, con lo cual será mas pronto el auxilio que ahora es siempre tardío en cualesquier parte de aquella baja poblacion, digna de la atencion que reclamamos.

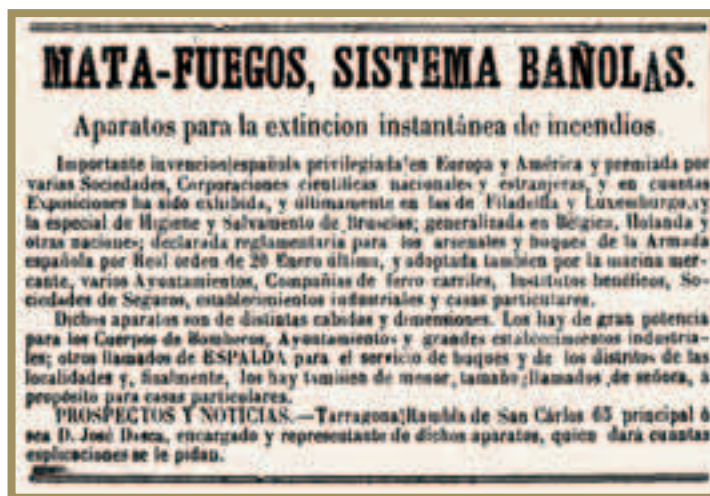
Bomberos.—Segun tenemos entendido no se atiende como es debido á la compañía de bomberos, la cual carece de muchos útiles necesarios, ni se le han entregado por los particulares las gratificaciones á que tiene derecho. Rogamos á la autoridad competente fije su atencion en tan importante institucion.

Notícia sobre la desatenció del Cos de Bombers publicada a *Diario de Tarragona* el 9 de febrer de 1865 (BHMT).

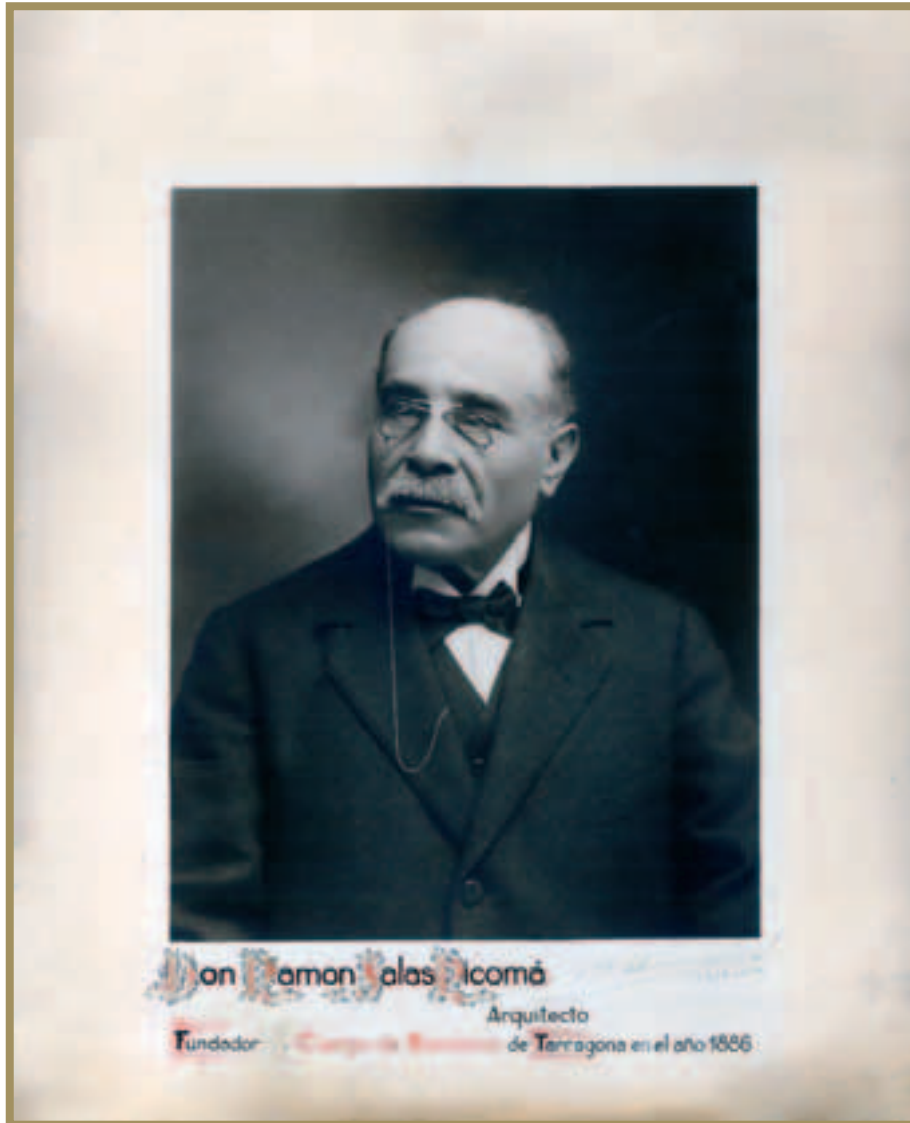
Notícia d'un incendi succeït al carrer Unió publicada a *Diario de Tarragona* el 4 de setembre de 1864 (BHMT).

Reglament de Bombers de la ciutat de Barcelona, 16 de març de 1868. Sig. N-739.

Anunci d'aparells per a l'extinció d'incendis publicat a *Diario de Tarragona* el 14 d'octubre de 1877 (BHMT).

Fotografia de Ramon Salas i Ricomà, arquitecte i director del Cos de Bombers de Tarragona entre els anys 1886 i 1890. Any 1886. Foto: autor desconegut. Cedida pel Parc de Bombers de Tarragona.

ESTADO NÚM. 1

PRESUPUESTOS

El Sr. Diputado Sr. D. Juan de Dios Ferrer en el nombre de la Junta de Gobierno de la Diputación Provincial de Tarragona, ha acordado en el día 1.º de Octubre de 1887, lo siguiente:

CAPÍTULO N.º	CONCEPTO N.º	DESCRIPCIÓN	IMPORTE		
			Presup.	Realiz.	Presup.
1.º	1.º	Coste planes para las tres instalaciones para el depósito de los boques de la Tarragona.			
2.º	1.º	Coste planes para el depósito de los boques para el depósito de la Tarragona.	400	1100	
3.º	1.º	Coste planes para el depósito de los boques para el depósito de la Tarragona.	400	1100	
4.º	1.º	Coste planes para el depósito de los boques para el depósito de la Tarragona.	400	1100	
5.º	1.º	Coste planes para el depósito de los boques para el depósito de la Tarragona.	400	1100	
		Total	1600	4400	

*Concedida esta cantidad a la cantidad
de cincuenta pesetas.*

Tarragona, 1.º de Octubre de 1887.
El Diputado Provincial
Juan de Dios Ferrer

Pressupost per a la col·locació de tres boques d'aigua contra incendis a les zones alta, mitjana i baixa de Tarragona, 1 d'octubre de 1887. Sig. P-4097.

CAPÍTULO N.º	CONCEPTO N.º	DESCRIPCIÓN	IMPORTE		
			Presup.	Realiz.	Presup.
		<i>Y liquidación</i>			
		<i>de los planes para la colocación de los boques instalados en las zonas alta, media y baja de la población de la Tarragona y los planes de los boques de agua potable que en la misma existen.</i>			
		<i>El Sr. Diputado Sr. D. Juan de Dios Ferrer por sus trabajos de colocación de los boques para sus trabajos de instalación de los boques de agua potable de la zona alta de Tarragona.</i>			1100
		<i>El Sr. Diputado Sr. D. Juan de Dios Ferrer por sus trabajos de instalación de los boques de agua potable de la zona media de Tarragona.</i>			1100
		<i>El Sr. Diputado Sr. D. Juan de Dios Ferrer por sus trabajos de instalación de los boques de agua potable de la zona baja de Tarragona.</i>			1100
		Total			3300

Concedida esta cantidad a la cantidad de cincuenta pesetas.

Tarragona, 5 de Enero de 1888.
El Diputado Provincial
Juan de Dios Ferrer

Liquidació de les obres de col·locació de les tres boques d'aigua, 6 de gener de 1888. Sig. P-4097.

CRONICA LOCAL Y GENERAL

FIESTAS EN TARRAGONA
 EN HONOR DE SANTA TECLA
 que se celebrarán los días 20, 21, 22, 23 y 24 de Setiembre.

DÍA 20.

A las doce de la mañana los clarines del Excelentísimo Ayuntamiento anunciarán las fiestas desde los balcones de las Casas Consistoriales, en los que tremolará la tradicional bandera de esta ciudad.

A las cuatro y media de la tarde harán su salida de la Casa Ayuntamiento y recorrerán las calles de la ciudad, los tan renombrados gigantes, negritos, cabezudos, timbaleros y dulzainas, acompañados de varias danzas del país.

A las nueve y media de la noche tendrá lugar en el primitivo edificio de las Hermanitas de los pobres, situado en el extremo Oeste de la rambla de San Juan, un simulacro de incendio por la compañía de bomberos de esta ciudad, bajo las órdenes del joven é inteligente arquitecto municipal D. Pablo Monguio, jefe de la mencionada compañía, cuyos individuos acreditarán su buena instrucción con arriesgadísimas operaciones.

Una brillante música militar amenizará el concurridísimo paseo de la rambla de San Juan.

Avís d'un simulacre d'incendi a la Rambla Nova amb motiu de les festes de Santa Tecla, publicat a *Diario de Tarragona* el 16 de setembre de 1890 (BHMT).

El cuerpo de bomberos de esta ciudad saldrá el domingo próximo á hacer una cuestacion pública para los inuudados de Consuegra y Almeria, acompañándoles en tan noble empresa las bandas de música de los regimientos de Navarra y Albuera, la primera por la mañana y la segunda por la tarde.

Notícia en què s'anuncia la recollida d'almoina encapçalada pel Cos de Bombers per motius de solidaritat amb els afectats de les riuades de Consuegra i Almeria, publicada a *Diario de Tarragona* el 9 d'octubre de 1891 (BHMT).

El incendio de esta madrugada.

A la una los serenos han dado la señal de alarma.

Enseguida nos enteramos de que se habia declarado un incendio en el depósito de leña del horno de pan cocer de los bajos de la casa Rodríguez, calle de la Unión, esquina à la del Gobernador González.

Es indescriptible la consternación que han experimentado la infinidad de inquilinos que dormian tranquilamente. No se oian mas que gritos de espanto, reinando largo rato la confusión y hasta el desespero.

Desde el primer momento el fuego se ha propagado à las galerias, pero ha podido dominarse despues de luchar mas de una hora à causa de la escasez de agua.

Se han desalojado casi todos los pisos, los que hemos recurrido à las tres, pudiendo observar que por fortuna el voraz elemento habia quedado aislado en los bajos. En el entre-suelo habia un calor irresistible.

Todas las familias medio vestidas han sido recogidas en las casas inmediatas.

A primera hora ha reinado el mas completo desorden, habiéndose observado la falta de puntualidad de los bomberos.

Han acudido las autoridades locales, la guardia civil, los bomberos, piquetes de los regimientos de Albuera y Navarra y dos compañías del mismo cuerpo en traje de cuartel para la conduccion del agua, ayudados de los buenos ciudadanos que desde los primeros momentos trabajaron con desasiego.

Ademas de los naturales desmayos se ha causado una herida en la cabeza el jóven don Luis Rodríguez al penetrar en el almacén para ayudar à desalojarlo. Fueron auxiliados por el jóven médico D. Luis Soler y el boticario Sr. Esbert.

A las tres y media ha quedado extinguido el fuego, retirándose del sitio del suceso todas las autoridades y las fuerzas de infanteria.

Las pérdidas materiales han sido escasas por fortuna, gracias à la potencia de las bombas del Municipio.

Son muchas las personas que consideran desacertada la elección del sitio para el simulacro de bomberos durante las próximas fiestas.

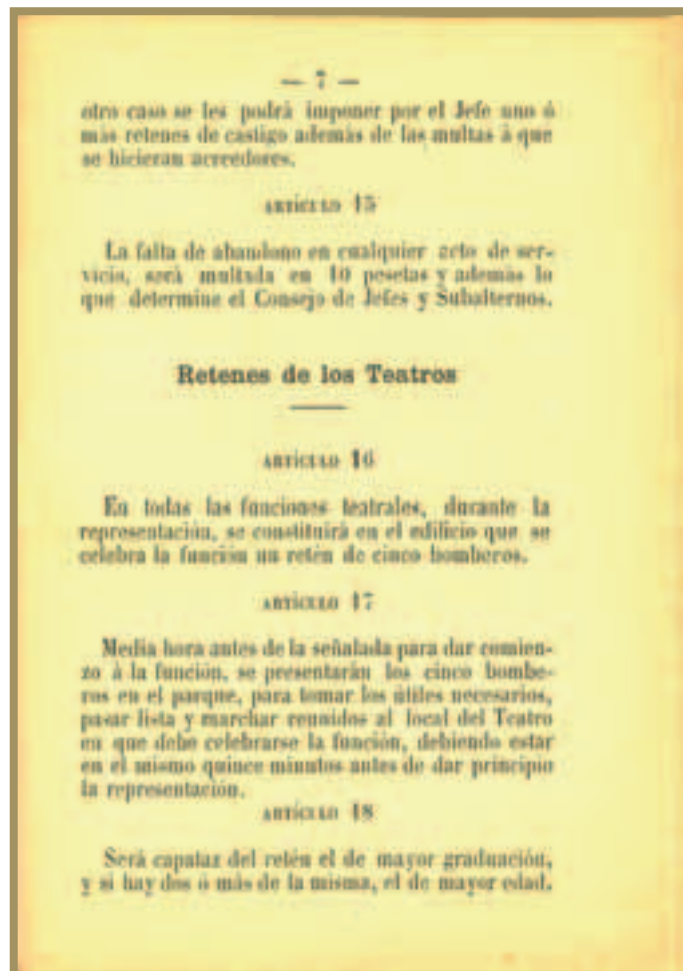
Tarragona entera recuerda el horroroso incendio ocurrido hace un año en la plaza de Infantes, donde estuvo poco afortunado el citado cuerpo.

No se comprende—dicen las personas a las cuales nos referimos—cómo para dicha fiesta se ha elegido un lugar de tan triste memoria, à no ser que se pretenda hacer escarnio de aquel infausto acontecimiento.

¿No podría, pues, destinarse otro sitio para el referido simulacro?

Notícia sobre el desacord ciutadà amb referència a la ubicació d'un simulacre d'incendi publicada a *Diario de Tarragona* el 13 d'octubre de 1894 (BHMT).

Notícia d'un incendi al carrer Unió publicada a *Diario de Tarragona* el 22 de maig de 1892 (BHMT).

Reglament del Cos de Bombers de Tarragona de 1895.
Sig. P-6120.

Bueno. Ya saben ustedes lo de la supresión del real de los bomberos.

Pues como el personaje del Duque de Rivas podemos decir: «¡Lisardo, en el mundo hay más!» porque tambien ha habido otra supresión de la plaza de un *guardador de las aguas*, que por lo visto mejor guardaba los vinos y que era amigo y patrocinado de Cañellas y del teniente de alcalde Sabaté, que es un hormiguita para la casa poiral y que entiende que ha ido al Municipio en clase de peluquero para afeitar à contrapelo à Tarragona en beneficio de los paniaguados.

Y vean ustedes. Todo el mundo censura la economía del real de los bomberos y aplaude la de la plaza esa de *guardador*.

Nosotros tambien aplaudimos la supresión de esas *breñitas*.

Y nos llama la atención que lo de los bomberos lo hayan furibundamente economizado los mismos mangonadores à los que ahora se les escapa la fruta, despues de cuatro años de chuparla, que más defendieron la creación y abono de ese plus insignificante y beneficioso para Tarragona.

¿Es que han perdido la esperanza de que les nombren bomberos al dejar de ser concejales?

.....

Dos ministros perfectamente desacordes:

El de Marina:—En Cuba no hacen falta barcos; basta y sobra con el «Yañez Pinzón».

El de Ultramar:—No es extraño que se anuncien desembarcos. No hay en Cuba cruceros para impedirlos.

¿Cuál de los dos desafina?

¿A quién se debe silhar?

¿Al de Ultramar ó al de Marina?

al de Marina ó al de Ultramar?

Para no equivocarse, à los dos.

.....

El cuerpo de bomberos, que fué favorecido en el sorteo de Navidad con doce mil pesetas, con un desprendimiento que le honra y que prueba los humanitarios sentimientos de estos honrados obreros, entregó 100 pesetas al alcalde don Manuel de Orovio, para que las entregara à los enfermos y heridos que regresen à la península.

El Sr. Orovio, haciéndose intérprete de los deseos de los donantes, hizo ayer entrega de dicha cantidad à la Junta provincial de la Cruz Roja para que la reparta entre los enfermos y heridos hijos de esta ciudad que regresen de la guerra.

Nuestro entusiasta aplauso al cuerpo de bomberos por su desprendimiento en favor de los que pelean por la patria.

.....

Escaso público asistió anoche à la velada que tuvo lugar en el «Ateneo tarragonense» y en la que el tenor Sr. Gómis, secundado por el sexteto que dirige el Sr. Boig, hizo gala de su bonita y bien timbrada voz, siendo muy aplaudido dicho artista, en todas las piezas anunciadas, viéndose obligado à repetir el «Ave-Maria», de Gounod, que cantó con mucha afinación.

.....

Notícia sobre un donatiu dels bombers als malalts i ferits de la ciutat que retornen de la Guerra de Cuba, publicada a *Diario de Tarragona* el 3 de gener de 1897 (BHMT).

Article crític sobre la polèmica de la supressió del ral als bombers publicat a *Diario de Tarragona* el 19 de juny de 1895 (BHMT).

El cuerpo de bomberos de esta capital, de acuerdo con sus jefes, ha resuelto salir el domingo próximo á recorrer las calles de la población al objeto de hacer una colecta pública y destinar los fondos que se recauden á la suscripción nacional.

El pensamiento no puede ser más patriótico y por lo tanto es de esperar que nuestros vecinos contribuirán el laudable fin que aquéllos se proponen.

Notícia en què s'anuncia una colecta pública encapçalada pel Cos de Bombers per a les necessitats de la Guerra de Cuba, publicada a *Diario de Tarragona* el 26 d'abril de 1898 (BHMT).

Notícia d'un incendi en una botiga d'ultramarins del carrer Unió publicada a *Diario de Tarragona* el 23 de juny de 1898 (BHMT).

El incendio de anoche

Los pitos de los serenos dieron, sobre las once de anoche, señal de alarma. Abandonamos nuestras tareas periodísticas y nos trasladamos á la calle de la Unión, en donde ardía la tienda de ultramarinos de D. Alejandro Alabart. Como los elementos de que se componía la tienda eran la mayor parte inflamables, pronto el incendio tomó alarmantes proporciones.

Para colmo de desdichas, por las cañerías del Sr. Castellet no circulaba agua, así es que al llegar los bomberos se encontraron en que no podían hacer funcionar las bombas por falta de tan necesario elemento.

Subsanado este defecto, por la llegada de los carri cubas, pronto se procedió á extinguir tan formidable incendio, consiguiéndolo á las tres de la madrugada.

Desde los primeros momentos los vecinos y algunos concejales procuraron poner en salvo á los habitantes de los pisos altos, entre ellos niños y ancianos.

Al lugar del siniestro acudieron las autoridades todas civiles y militares, con fuerzas de la guardia civil y del regimiento infantería de Albuera que se cuidaron de guardar el orden.

También acudió la bomba de la estación del ferrocarril de Barcelona y buen número de empleados, contribuyendo á la extinción del incendio.

Dejamos de citar nombres propios por temor de incurrir en olvidos que seríamos los primeros en deplorar.

Solo si tenemos la satisfacción de anunciar que no hubo desgracias personales.

Comunicat de l'acord de la Comissió de Foment per instal·lar el Parc de Bombers a l'antiga estació del tramvia del carrer Jaume I, disposició que finalment no va prosperar, 24 d'agost de 1899.

Sig. P-4012.

DE LA CONSOLIDACIÓ DEL COS A LA GUERRA CIVIL (1900-1939)

La Tarragona d'inicis del segle xx, emmarcada políticament en l'etapa de la Restauració borbònica, no presenta grans canvis estructurals respecte als anys anteriors. La capitalitat administrativa i les jerarquies eclesiàstica i militar continuen omnipresents en la vida ciutadana i l'èxit polític de les candidatures populars mostra el desencant amb l'anterior alternança dels partits tradicionals. Això no exclou l'arribada d'aires de renovació des del punt de vista econòmic. La tendència a la recuperació, reforçada després per la conjuntura bèl·lica que afectaria la resta d'Europa, afavorí un nou augment demogràfic, l'auge del sector de la construcció i un nou impuls industrial, mostres d'una clara voluntat de progrés.

En aquest context, la Brigada de bombers desenvolupava les seves tasques sota la direcció de Josep Maria Pujol de Barberà. Aquest, junt amb Ramon Salas, fou un dels més destacables arquitectes de l'època, responsable del pla de desenvolupament urbànic de Tarragona i d'obres tan significatives com l'edifici de l'escorxador o el mercat de l'actual plaça Corsini. La seva direcció i la de l'ajudant Andrés Henríquez es veurà interrompuda, de 1908 a 1911, a causa d'una suspensió provocada per un possible cas de corrupteles entorn d'una societat de compravenda d'artefactes de metall creada per ells l'any 1900. Una sentència absolutòria del Tribunal Suprem suposava la reposició i reparació moral dels implicats, a més del final dels tres anys de direccions interines a càrrec de l'arqui-

tecte provincial Ramon Salas i de Pedro Almeda Ramonacho.

Pel que fa als serveis, els bombers continuaven compareixent al toc de xiulet o de campana per fer front a emergències que encara eren principalment incendis. I ho feien amb l'insuficient material de què disposaven (bàsicament, tres bombes i tres carros de material), però amb la freqüent col·laboració que des de sempre havien prestat en aquests casos les autoritats, les forces d'ordre, els veïns i les dotacions militars presents a la ciutat. Igualment, continua vigent la participació del cos en actes públics, sobretot processons, tot i que es pot percebre la reticència d'alguns membres a assistir reiteradament a aquesta classe d'esdeveniments. L'aprovació el setembre de 1912 de la llibertat d'assistència a actes públics i religiosos dels empleats de l'Ajuntament facilitarà les coses i afavorirà que aquest tipus de serveis acabin esdevenint de caràcter retribuït.

Fruit de la necessitat de perfeccionar l'organització del cos, es demana des de la Comissió de Governació la reforma del reglament de bombers. Per això, després de l'estudi i consulta de models d'altres poblacions, el 22 de març de 1913 s'aprova el "Reglamento para el Cuerpo de Bomberos de la Ciudad de Tarragona", que significa un pas endavant per la seva major amplitud i exhaustivitat en matèria de regulació i, en definitiva, esdevé la mostra fefaent d'un servei plenament consolidat.

El nou reglament disposava un servei d'extinció d'incendis i salvaments

que continuava sostingut exclusivament pels pressupostos municipals, i era l'Ajuntament qui en gestionava el finançament. Una de les novetats que s'hi incorporaven era la possibilitat de nomenar caps i bombers honorífics. Precisament, el mateix dia de l'aprovació del text es designava Ramon Salas i Ricomà cap honorífic del cos "con motivo de los relevantes servicios prestados en el mismo", que sovint anaren més enllà de la seva etapa d'arquitecte municipal.

Respecte al personal, es detallen les funcions d'un cap o comandant en cap, dos sotscaps, un brigada, un guardamagatzem, sis caporals i trenta-dos bombers, a més de dos metges (els titulars del municipi) i un professor de gimnàstica. A part trobem la novetat de l'inspector del cos, un regidor designat per l'Ajuntament que s'encarregarà de la inspecció dels assumptes administratius i de règim interior del servei. Aquesta plantilla s'articulava, com sempre, en dues seccions, però ara també en quatre brigades: sapadors, salvament, primera de bomba i segona de bomba.

Els requisits d'accés no variaven gaire, amb predilecció per individus amb ofici vinculat a la construcció i preferència pels membres de la Brigada Municipal d'Obres, als quals, com que ja percebien un salari fix de l'Ajuntament, se'ls pagava com a màxim la meitat dels jornals estipulats. També es preveia una llista d'aspirants o bombers suplents, i l'edat de jubilació s'establia en els cinquanta-cinc anys.

Aquesta darrera disposició, que exclouïa automàticament del cos set membres d'entre cinquanta-cinc i setanta-dos anys, no tingué efecte retroactiu a demanda dels mateixos afectats, de forma que pogueren continuar exercint fins que les forces els ho van permetre. Com podem deduir, no hi havia pensions de jubilació.

El guardamagatzem havia de ser una figura singular. Tindria una habitació pròpia al Parc de Bombers i la seva funció en exclusivitat seria vetllar pel manteniment i la màxima disponibilitat dels seus elements. Per aquest fet seria designat d'entre els bombers que també formaven part de la Brigada o bé per altres empleats que ja estaven en la plantilla fixa de l'Ajuntament. Un altre bomber amb funcions específiques seria l'avisador, encarregat d'alertar els individus del cos mitjançant una llista de domicilis que hauria de tenir sempre actualitzada.

El reglament de 1913 recull també disposicions disciplinàries i protocol·làries per als bombers en cas de serveis, revistes, exercicis doctrinals i reforços preventius, fossin nocturns, com d'espectacles o de caràcter extraordinari. Les faltes d'assistència o puntualitat en aquests casos eren controlades i penalitzades.

Tot plegat es continuava retribuïnt mitjançant jornals, gratificacions i premis. La distribució del jornal, aleshores de 5 pessetes per al bomber, no presentava gaires variacions, ni tampoc la gratificació fixa, que continuava sent de 25 cèntims de pesseta diaris. Més in-

novacions presentaven els premis, que, a part de recompensar l'ordre d'arribada en cas de servei, incorporaven altres incentius més particulars, com el que concedia 100 pessetes "al bombero que en los incendios se haya distinguido por su afición á ocupar los puntos de mayor peligro". El perill al qual aquí s'al·ludeix podia suposar, com és lògic, l'existència d'accidents. En aquest cas es tenia dret a l'assistència i les indemnitzacions previstes en una pòlissa que havia de subscriure l'Ajuntament amb una companyia asseguradora, que en aquesta etapa fou la Zurich. També, si més no el 1913, es van fer reconeixements mèdics a tota la plantilla. Amb tot, l'assistència mèdica en els serveis per part dels facultatius del cos suposava el descompte d'1 pesseta en la gratificació mensual.

Tot aquest seguit de disposicions s'aniran posant a la pràctica en els anys posteriors, mitjançant les partides econòmiques destinades a bombers que es veuran reflectides en el capítol de "Policia de Seguridad" (més tard "Vigilancia y Seguridad") dels pressupostos municipals.

Una de les mesures que s'intensificaren al llarg de tota aquesta època foren els reforços especials, dels quals en tenim constància de ben diversos, com ara per les Festes d'Aviació, o la inauguració del monument de Saavedra (1913). Però seran els realitzats en espectacles públics, els quals ja s'havien estès a les noves sales de cinema, els que esdevindran més que quotidians, sobretot arran de la Reial ordre de

25 de març de 1913, que en disposava l'obligatorietat. Inicialment els formaven un caporal i quatre bombers, però després els podien constituir de dos a quatre individus. Per a la seva formació s'alternaven en torns tots els membres de la companyia, i s'admetien les substitucions. La composició dels *retens* diaris i qualsevol alteració que tinguessin quedava anotada en els fulls de previsió corresponents. Les sales d'espectacles (sense ser coetànies) on es dugueren a terme reforços foren: Cinema Modern, Teatre Principal, Cinema Mundial, Centre Catòlic, Teatre Metropol, Real Cinema, Ideal Cinema, Teatre Tarragona i l'Ateneu Tarraconense. El seu cost anava a càrrec de l'empresa i, en sessions de tarda o nit, es podia superar la cinquantena de *retens* mensuals en període republicà, amb un progressiu declivi, fins a la pràctica desaparició, durant els anys de guerra civil.

En aquests anys, doncs, podem afirmar que el Cos de Bombers evolucionava, per bé que a un ritme inferior al de la ciutat. Així ho reflecteixen el progressiu augment de reforços preventius i algunes actuacions destacades en incendis que generaven elogis i, fins i tot, donatius econòmics d'agraïment. També l'adhesió al Congreso Nacional de Bomberos Españoles que se celebrà al Parc de Bombers de Barcelona el novembre de 1920 és vista des de Tarragona amb força satisfacció, sobretot en saber-se que el director de bombers local, Josep Maria Pujol, n'era designat secretari de la secció general.

El 1915 s'havia incorporat una nova escala de 18 metres construïda a Tarragona per Joan Marrugat, la qual permetria l'accés als edificis de quatre plantes que s'alçaven a la Rambla i a altres carrers. I més endavant, també la mateixa plantilla veuria actualitzacions, en aquest cas de salaris, amb increments importants com en el cas dels bombers, que passaven a cobrar de 5 a 10 pessetes per jornal en cas de sinistre.

Amb tot, no és menys cert que les necessitats creixents de la ciutat i del mateix servei pel que fa a l'actualització i renovació del material no estaven mai prou ben ateses. Així, el 1914, el regidor Massó, en l'exercici de les seves funcions com a inspector del cos, ja havia verificat la urgència de l'adquisició de material per garantir l'eficàcia dels bombers. I també el 1921, el regidor Prats, que poc després també esdevindria inspector del cos, feia una moció al Ple de l'Ajuntament en què resumia amb lucidesa les deficiències i necessitats del servei contra incendis. El Sr. Prats posava de manifest l'avanzada edat de gran part de la plantilla, així com la necessitat de dotar d'una pensió digna els qui durant anys s'havien prestat al servei. També percebia la imperfecció del material com un factor de gravetat, i hi afegia la necessitat de dotar-se d'un cotxe de primera sortida i una motobomba, ambdós automòbils, per als serveis fora del nucli urbà. Apuntava, finalment, la conveniència d'augmentar el nombre de boques d'incendi. En aquells moments la

ciutat comptava amb una xarxa d'aproximadament 155 hidrants treballant a una pressió d'entre 4 i 5 bars, però calia ampliar-la sobretot a la part baixa, on s'hi acumulaven petites indústries i magatzems.

Tot i així, la gran millora d'aquest període, també reclamada pel Sr. Prats, seria el trasllat de la companyia a un nou Parc de Bombers, deixant el local annex a l'edifici de l'Ajuntament, que n'havia fet les funcions des de 1887.

El darrer dia de 1915, l'edifici del carrer Cós del Bou, fins llavors destinat a les peixateries, deixava de funcionar com a tal i ja des d'aquell moment es parlava del projecte d'allotjar-hi el Parc de Bombers.

A tall de curiositat, apuntarem dues presumptes coincidències pel que fa a la posterior designació d'aquest edifici com a tal. La primera és que l'edificació havia estat obra del mateix cap honorífic dels bombers, el prestigiós arquitecte Ramon Salas. La segona coincidència té a veure amb la tradicional veneració dels veïns del carrer Cós del Bou cap a la figura de sant Roc, al qual cada any es dedicaven les festes veïnals. *Glorios sant Roc, guardeu-nos de pesta i de foc*. Aquesta jaculatòria forma part d'una de les advocacions secundàries del sant, al qual es dedicaven oracions per implorar protecció de llamps, incendis i dels estralls del foc en general.

Sense necessitat d'apel·lar a la causuística religiosa, des d'aquí apuntem la idoneïtat de l'immoble com a única causa del fet que finalment, l'octubre de 1919, s'acordi la instal·lació del

Parc de Bombers al lloc que ocupaven les peixateries. De tota manera, no seria fins dos anys més tard que l'Ajuntament n'aprovaria el pressupost d'obres d'habilitació, el qual pujaria a 3.903,50 pessetes.

El 1922 tot era a punt per treure a concurs la licitació de les diverses obres que s'hi havien de dur a terme, com ara la renovació de la fusteria, la pintura, i la instal·lació i enllumenat elèctrics. A més, per tal de completar les instal·lacions amb els mitjans adequats per a l'immediat auxili en cas d'emergència, s'acordà la instal·lació d'aparells telefònics, innovació que ja s'havia incorporat en la darrera etapa al parc vell. Aquí, a part, se n'afegia un de supletori per al pis superior, pròxim a les dependències del guardamagatzem.

Una vegada adjudicades i finalitzades les obres, el primer de gener de 1923, a dos quarts de quatre de la tarda, es feia l'entrega oficial del nou parc de les antigues peixateries. Val a dir que aquest seria el primer local per als bombers que, tot i no haver-se construït amb aquesta finalitat, reuniria les suficients condicions i adaptacions perquè pogués considerar-se específicament dispostat per al servei contra incendis.

Tot i la prosperitat que perdurava durant els primers anys de la dictadura de Primo de Rivera, continuava sense solució la qüestió del material i l'equipament dels individus del cos, la qual sembla que no superava la situació de precarietat crònica. La revista que, el 1924, passà l'alcalde Antoni Mariné al Cos de Bombers evidenciava la defici-

ència del material que, s'afirmava, un dia podria anul·lar l'efectivitat del servei. En una altra ocasió es manifestava l'efecte deplorable que produïa la manca d'uniformitat dels bombers en els *retens* d'espectacles per falta de la indumentària adequada. Efectivament, a través de diverses relacions de vestimenta i utensilis dels membres de la companyia podem constatar-ne el deteriorament, les nombroses mancances i, en algun cas, l'absència total d'equip personal. De fet, l'Ajuntament només els n'havia proporcionat una part (guerrera i pantaló de gala, casc, cinturons de gala i de treball, guants, insígnia i xiulet); la resta (jaqueta de pell, camisa, pantaló de treball i gorra), l'havien d'aportar els mateixos bombers.

Fou per això que el 1923 el consistori havia començat a posar al dia la vestimenta dels individus de la companyia, traient a concurs i adjudicant a Jaime Malé la confecció de trenta-nou jaquetes de cuir i quaranta uniformes d'estiu.

I continuant amb la voluntat d'esmenar tan manifestes deficiències, el 1925 es proposava una forta partida pressupostària d'11.000 pessetes per a l'adquisició de nou material, entre el qual figurava l'"auto-camioneta de primera salida". Així és que, el març de 1926, la casa Vall, constructora de carrosseries, feia entrega a l'Ajuntament d'aquest primer vehicle motoritzat del servei contra incendis, el qual estaria equipat amb mànegues, una escala de 17 metres de la casa Porta i aparells "mata-fuegos". Aquella mateixa tardor

se'n demanaria la inscripció registral reglamentària, i també títols de conductor per a sis membres de la companyia. Ben aviat també s'adquiriria un camió cisterna amb capacitat per a 1.500 litres d'aigua. Així s'iniciava la progressiva substitució de carros i tartanes, sovint de lloguer, i s'agilitzava la presència dels bombers als sinistres, sobretot als esdevinguts fora del nucli urbà.

Ja des de l'època de la primera companyia, els bombers de Tarragona s'havien desplaçat amb carro o tren a sinistres als afores de la ciutat i a poblacions veïnes com la Canonja, Constantí, Alcover, el Vendrell (amb motiu de diverses inundacions s'hi estigueren fins a tres dies consecutius) i d'altres. Aquesta mena de desplaçaments per prestar auxili a les poblacions veïnes i donar certa cobertura a tot el terme municipal es veuran afavorits, doncs, a partir de 1926. De la Segona República, també tenim constància de nous desplaçaments dels bombers tarragonins, com per exemple a Bràfim, Vallmoll, on s'incendià una indústria tèxtil, o també en diverses ocasions a Valls, una de les quals amb motiu d'un foc en una fàbrica d'alcohol.

D'altra banda, és significatiu l'interès dels bombers de Tarragona per diverses associacions de protecció mútua. Sembla que, des d'abril de 1928, aquests formaren part del Montepío de Funcionarios y Obreros Municipales, a través del qual es podrien beneficiar d'una pensió de jubilació. Però a més, a partir de 1932, els mateixos bombers recuperaren aquella antiga iniciativa fallida de

1864: la mutualitat pròpia de bombers. Amb els apel·latius de Caixa d'Ajut del Cos de Bombers, Caixa de Pensions per a la Vellesa o, senzillament, Montepius de Bombers, aquesta mutualitat, gestionada pels mateixos membres del cos, els havia de servir de suport en jubilar-se. Els fons de finançament procedien de les quotes de soci i de contribucions per cadascun dels *retens* efectuats en espectacles i balls.

L'etapa republicana culmina l'evolució que, pel que fa a la gestió, va experimentant el servei d'extinció d'incendis durant el primer quart de segle i fins al trasbals que suposarà l'adveniment de la Guerra Civil. Observem una millora en l'exhaustivitat i ordenació de les qüestions de règim administratiu que afecten el cos, amb la presència de comunicats de serveis, relacions de journals i plantilles d'organització de reforços cada vegada més elaborats. Aquestes fonts ens mostren una progressiva intensificació del paper del Cos de Bombers, en consonància amb el progrés de la ciutat.

Per una part observem l'augment de la quantitat i tipologia de les emergències. En aquest sentit, a part de les intervencions per incendis i conats d'incendi, veiem una proliferació d'altres tipus de serveis, com són les assistències per inundacions, els ensorraments i els salvaments. Però també les actuacions relacionades amb el foc es diversifiquen, amb incendis al ferrocarril, focs forestals i, amb la popularització dels automòbils, focs en motors i cotxes. Els incendis d'habitatges i peti-

tes indústries continuaran sent els serveis més destacables pel que fa a costos d'extinció. D'aquests darrers, destaquem, a tall d'exemple, el de la Societat d'Adobs Medem (1933) i el de la fàbrica de sofre Union Sulfur, el 1935, entre molts d'altres.

D'altra banda, la presència pública de bombers per tal de garantir la seguretat i prevenció en els esdeveniments ciutadans continuava molt activa. Ja hem parlat més amunt dels reforços en sales d'espectacles, als quals cal afegir els efectuats en balls populars. Però és ara, amb l'agitació democràtica que caracteritzà la Segona República, que també es constata, més que mai, la presència de bombers amb motiu dels diversos processos electorals. De fet, aquests serveis especials ja s'havien dut a terme abans, de vegades únicament per a la instal·lació de taules electorals, però normalment foren vigilàncies preventives d'almenys un bomber per col·legi electoral. Així, en aquests anys tenim notícia de *retens* per al referèndum d'aprovació de l'Estatut de Catalunya (1931) i en les eleccions de 1932, 1933, 1934, febrer de 1936 i abril de 1936.

El 1935, malgrat la recent adquisició d'una nova remesa d'uniformes, el reconeixement de quinquennis d'antiguitat i l'admissió de tres nous membres en plantilla, el regidor Brell posa en relleu les recurrents mancances de material i parla de l'estat d'abandó del servei d'extinció d'incendis. Aquests signes de desatenció, potser, podrien respondre d'una banda a la manca de

sintonia política entre l'aleshores comandant en cap Josep Maria Pujol de Barberà i l'Ajuntament republicà de Pere Lloret; d'altra banda, la renúncia de 1932 al càrrec d'ajudant de l'arquitecte i, per extensió, al de sotsdirector del Cos de Bombers per part de Rafael Miracle, també hi podria tenir relació. En qualsevol cas, aquell any el Ple de l'Ajuntament nomenava una comissió encarregada de la inspecció del servei pel que fa a organització, personal, material i mitjans econòmics.

D'aquesta reacció de l'Alcaldia en sorgiren principalment dues conseqüències. En primer lloc, en l'àmbit de l'organització, el 7 de setembre de 1935 s'aprovava una nova redacció del reglament. Aquest reglament, a part de la seva traducció al català, presentava poques diferències respecte de l'anterior de 1913. Entre elles destaquen la previsió d'una dotació pressupostària d'un mínim de 10.000 pessetes anuals per al sosteniment del cos (el quàdruple que abans); s'establia l'edat de jubilació en els cinquanta-tres anys en comptes dels cinquanta-cinc anteriors; el preu dels *retens* en espectacles passava d'1 a 2 pessetes per individu; s'establia un nou *retén* dels diumenges amb un bomberxofer encarregat del manteniment dels vehicles; i els jornals (gairebé doblats), premis i la gratificació diària (que passa d'un quart de pesseta a 1 pesseta) van veure oficialitzada la progressiva actualització que ja s'havia produït al llarg del període.

I en segon lloc, incidint en el finançament del cos, s'impulsava des

de la Comissió d'Hisenda la implantació d'una contribució especial per a la millora del servei contra incendis, destinada principalment a l'adquisició de nou material. Aquesta incorporació de noves eines, que una vegada més es veuria demorada, acabaria sent enèrgicament reclamada en els anys següents, amb l'adveniment d'una guerra que les faria especialment necessàries.

El 21 de juliol de 1936 es produí un important incendi provocat per una minoria d'exaltats en l'antic convent de Santa Clara (ubicat a l'actual passeig de les Palmeres). Els focs en altres esglésies com la dels pares carmelites, la de Sant Joan o la de les carmelites descalces, tot i apagar-se sense oposició, provocaren l'alerta dels bombers en els dies posteriors. Aquests primers actes de violència anticlerical, reflexos de la lluita que s'havia entaulat entre els partidaris de la insurrecció del dia 18 i, principalment, els sindicats, marquen l'inici d'una època tan convulsa com tràgica, en què si bé inicialment la víctima principal fou l'Església, poc després ho seria el conjunt de la població.

Malgrat que el Regiment Almansa, la guarnició de la ciutat, no s'hagués sumat a la rebel·lió militar i hagués continuat fidel a la legitimitat republicana, i que el pronunciament hagués començat amb un fracàs, no es va poder impedir la deriva dels esdeveniments i de la població cap a la guerra civil. No obstant, tot i la trasbalsada quotidianitat i l'ambient de revolució social en què es vivia, el Cos de Bombers continuava desenvolupant el seu paper amb relati-

va normalitat, destacant només, durant els primers mesos de guerra, l'aportació a les milícies d'1 pesseta mensual per cada individu del cos.

A partir d'octubre de 1936 el Comitè Antifeixista de Tarragona començà a difondre instruccions preventives, d'altra banda insuficients, per a casos de bombardejos. Efectivament, la Guerra Civil Espanyola esdevindria un terreny idoni per a l'experimentació amb bombardejos aeris sobre la població civil, però en aquells primers moments del conflicte el desconeixement del que això significava propicià una ingènua tranquil·litat i l'absència d'una consciència de guerra a la capital tarragonina.

Aquesta inconsciència tingué el seu despertar la primavera de 1937, quan caigueren unes quaranta canonades sobre la ciutat disparades des dels creuers facciosos *Canarias* i *Baleares*. Això provocà una gran mostra de desorganització ciutadana i una tímida reacció de les autoritats, que, en paraules de Jordi Piqué, "es reduirà a enviar una dotació de bombers a Barcelona per assistir a un curset sobre pràctiques de Defensa Passiva contra atacs aeris i agressions químiques". També hi haurà reaccions immediates des del mateix servei, amb el nomenament de tres bombers aspirants com a individus de la plantilla titular del cos. A més, s'establia una primera mesura d'excepció: la suspensió de qualsevol tràmit d'ingrés al servei fins a nou acord.

El mes de juny de 1937 arribaren els primers bombardejos des d'avions italians que, amb nou víctimes mortals,

provocaren l'estupefacció de les autoritats i la reclamació de mesures eficaces de defensa passiva, entre les quals s'hi comptava l'excavació de refugis antiaeris.

La defensa passiva la formaven el conjunt d'actius i de mesures destinades al manteniment de la pròpia seguretat dels ciutadans. El Cos de Bombers de Tarragona estaria, des d'un primer moment, immers en el funcionament de la Junta Local de Defensa Passiva, constituïda l'agost del 37. Així, les funcions principals dels bombers fins a la finalització del conflicte serien les tasques d'extinció d'incendis i de desenrunament ocasionades per les nombroses agressions aèries que s'anirien succeint.

Aquell mateix estiu els atacs aeris s'intensificaren ferotgement i l'Ajuntament, incapaç de calmar el pànic que s'anava apoderant de la població, restringia les sortides de la ciutat, en especial als qui treballaven vinculats amb la defensa passiva. A la vegada els reconeixia l'esforç atorgant, en concret als bombers, un premi de 100 pessetes per les tasques d'auxili de ferits i desenrunaments. A principis de l'any següent es premiaria novament la tasca del cos amb un augment de 2 pessetes diàries sobre la gratificació que ja percebien.

La premsa, davant els estralls provocats pels brutals bombardejos, criticaria l'eficàcia de la defensa passiva denunciant, entre altres coses, la manca d'un equipament adequat per als bombers i, en definitiva, la total indefensió ciutadana que no se solucionarà

parcialment fins que la iniciativa veïnal i l'esforç institucional aconseguieixin bastir una extensa xarxa de refugis antiaeris.

Els atacs de finals de 1937 apunten també a objectius estratègics com ara la destrucció d'indústries o l'anul·lació de l'activitat portuària i comercial. D'això n'és exemple la destrucció de la Tabacalera i de la refinaria de petroli Campsa, que, incendiada en dues ocasions a causa dels bombardejos, generà uns costos d'extinció mai assolits pels bombers de Tarragona fins aleshores. Els treballs d'extinció de l'incendi de 25 de setembre foren d'uns sis dies i també hi participaren bombers de Reus i Barcelona. Hi hagué ferits de poca consideració i les flames d'ambdós incendis s'apreciaren imponentment des de tots els pobles dels voltants.

El 1938 els atacs aeris continuen implacables. Aquell estiu moria a causa d'un bombardeig mentre exercia de vigilant de carreteres Gabriel Sas, un membre dels serveis de vigilància de Defensa Passiva i, presumptament, del Cos de Bombers, tot i que no ens consta la seva efectiva pertinença. També aquell any, i a causa de les bombes, s'efectuaren serveis d'ajut a la població veïna de Reus i intervencions menys usuals com l'extinció de l'incendi ocasionat al vaixell anglès *Thorphe*. Aquests serveis conjunturals sovint hagueren de compaginar-se amb les emergències que no derivaven de la guerra. Així, a finals del 1937, en ple caos pels atacs aeris, i només per citar-ne alguns, els bombers intervingueren

en serveis com l'incendi d'un dipòsit de benzina i es desplaçaren fins a les terres de l'Ebre (Miravet, Tortosa, Móra d'Ebre...) amb motiu del desbordament del riu. Tot plegat evidencia un fort increment de l'activitat en emergències del Cos de Bombers durant el període 1937-1938.

A finals de 1938, els bombardejos havien canviat l'aspecte de la ciutat. L'activitat econòmica estava pràcticament paralitzada, i la població, tan esgotada com desmoralitzada. Encara llavors i amb aquestes vicissituds, el consistori del darrer alcalde republicà, Jaume Castelló Pena, aprovava un projecte de reorganització provisional del Cos de Bombers pel que fa a la part orgànica o de funcionament. Fins i tot, per aquest motiu es produí la visita del diputat a Corts Sr. Nogués i Aicart i s'aconseguí la concessió d'un autotanc per part del Ministeri Nacional. Ben al contrari, la realitat fou que davant l'avanç franquista s'inutilitzaren les comunicacions del municipi i fou evacuat tot el parc mòbil tant de la Brigada Municipal d'Obres com del servei contra incendis. Ben aviat, el 15 de gener de 1939, l'exèrcit de Franco ocupava la ciutat amb un balanç de 144 atacs aeris indiscriminats a la població, que se saldaren amb 230 víctimes mortals i més de 350 ferits. S'iniciava així una nova etapa per al Cos de Bombers i, evidentment, per a tota la ciutat.

Compania de Bombers de Barcelona

Relació de les quantitats que corresponden a cada cos de Bombers, durant el mes de Juny de 1902.

Nº	Clas	Nombres	Post.	Ed.	Clas	Nombres	Post.
1	Brigada	Antoni Rosell	7	5		Suma anterior	115
2	Capata 1ª	José R. Laguna	7	5	Capata 1ª	José Rodriguez	7
2	2ª	José Lombas	7	5	2ª	José Domínguez	7
4	Bombas	Ramón Mañá	7	5	2ª	José Galat	7
5		José Busca	7	5	Bombas	José Ramon	7
6		Pablo Nagel	7	5		Antoni Rosell	7
7		León José	+	5		José José	7
8		José Pined	7	5		José Galat	+
9		Salvador Mas	7	5		José Fontana	7
10		Antoni Pedrera	+	5		José Galat	7
11				5		Ramón Mas	7
12				5		Antoni Galat	7
13	Capata 2ª	José Rosell	7	5	Capata 2ª	Antoni Galat	7
14	Bombas	Ignacio Galat	7	5	Bombas	Antoni Galat	7
15		José Mas	7	5		Ramón Mas	7
16		José Galat	7	5		Ramón Mas	7
17		José Brada	7	5		Salvador Mas	7
18		José Galat	7	5		José Galat	7
19		José Galat	7	5		José Galat	7
20		José Galat	7	5		Ramón Mas	7
21		José Galat	7	5		José Galat	7
22		José Galat	7	5		José Galat	7
23				5		Ramón Mas	7
24				5		José Galat	7
25	Bombas	José Galat	7	5	Bombas	José Galat	7
26		José Galat	135	5		José Galat	7
27				5		José Galat	7

Relación de la cantidad de provisiones por el mes de Junio de 1902.

Compania de Bombers de Barcelona

El Capitán Jefe

José Galat

Relació de les quantitats que per gratificació van correspondre als bombers del cos durant el mes de juny de 1902, 30 de juny de 1902.
Sig. P-6101.

El incendio de ayer

A las tres y media de la madrugada de ayer los pitos de los serenos y la campana de la parroquia de San Juan dieron señal de un incendio. Este se había declarado en el almacén del café de la Marina, plaza de Olózaga, donde había una cuadra con un caballo y paja. Créase que por un descuido allí se inició el fuego, propagándose en un cobertizo provisional de madera, donde había líquidos espirituosos y 18 docenas de sillas, todo se fué abajo, sirviendo de combustible y despidiendo una humareda que asfixiaba, muriendo el caballo.

El fuego llegó á destruir algo el tabique del piso primero que se inclinó un poco y será preciso reconstruir por completo.

Acudió el cuerpo de bomberos con sus aparatos que funcionaron bajo la dirección de los arquitectos Sres. Salas y Pujol, prestando auxilio desde los primeros momentos el vecindario y la guardia civil, que cuidó de custodiar los pisos que eran abandonados por los vecinos al salir de sus habitaciones desprovistos, pues el asfixiante humo penetraba por todas partes, semejando que la casa ardía por completo.

Al lugar del siniestro acudieron el señor gobernador civil interino, el presidente de la Diputación provincial, el alcalde accidental, el teniente coronel y un teniente de la benemérita, el capitán de infantería Sr. San Pedro, el cabo de policía, agentes y serenos.

Los vecinos que corrieron peligro fueron el dueño del café y su familia, á los cuales hubo de sacar por una escalera provisional.

A las seis de la mañana quedó extinguido el incendio.

El incendio de anoche

Un hijo del portero mayor del ayuntamiento Sr. Mercadé, aprendiz de la pastelería de D. Joan Palá, despertó anoche á las once por el humo que se esparcía por la habitación de aquel establecimiento, donde dormía, prescindiendo el fuego de su misma cama. Cerrado en la habitación por hallarse ausente su compañero suyo, dió gritos desde una reja que da al callejón de la Palma, llamando despatado para arrancar los hierros de la misma.

Acudieron los vecinos, rompiendo la reja, por donde pudo sacarse al aprendiz Mercadé, quien fué trasladado á la farmacia del Sr. Sana, donde fué atendido.

Entretanto otros vecinos avisaban á los serenos, dando los toques de alarma y con gran celeridad acudieron los bomberos, quienes con las mangueras apagaron la habitación incendiada.

Vimos desde los primeros momentos, en el lugar del suceso, á los señores gobernador civil, presidente de la Diputación, fiscal de la Audiencia, teniente coronel de la guardia civil, los jefes de bomberos Sres. Salas y Valés, ex diputado Sr. Tarr, concejales Sres. Nelso, Ricomá, Nisa, Carre é, Valivé y otros, individuos y camilleros de la Cruz roja, el teniente de la guardia civil, una pareja de la misma y otras muchas personas.

El fuego fué sofocado prontamente, combatido desde la plaza de los Cedreos y el callejón de la Palma.

Las pérdidas no fueron de importancia, siendo grande el susto que recibió la familia del Sr. Palá, quien para mayor desdicha guardaba cama por enfermo.

La azoebra de la familia Palá duró mucho tiempo, pues apesar de las seguridades que les daban los que habían penetrado en la habitación incendiada, temían que en día estuviera otro operativo. Afortunadamente, éste presenciaba tranquilamente una sesión en el Cine Moderno.

Notícia d'un incendi succeït al magatzem d'un cafè de la plaça Olózaga (actual plaça dels Carros) publicada a *Diario de Tarragona* el 20 d'octubre de 1907 (BHMT).

Notícia d'un incendi a la pastisseria de Joan Palá, situada al carreró de la Palma, publicada a *Diario de Tarragona* l'11 de març de 1910 (BHMT).

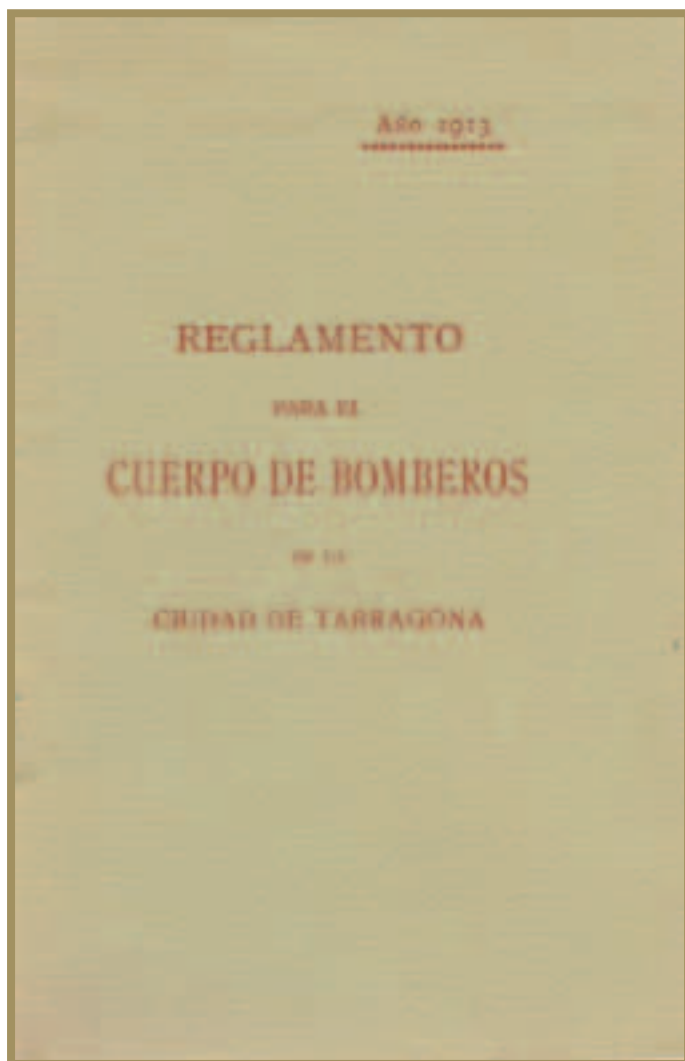
Any 1913.

Compania de Bombers de Saragosa

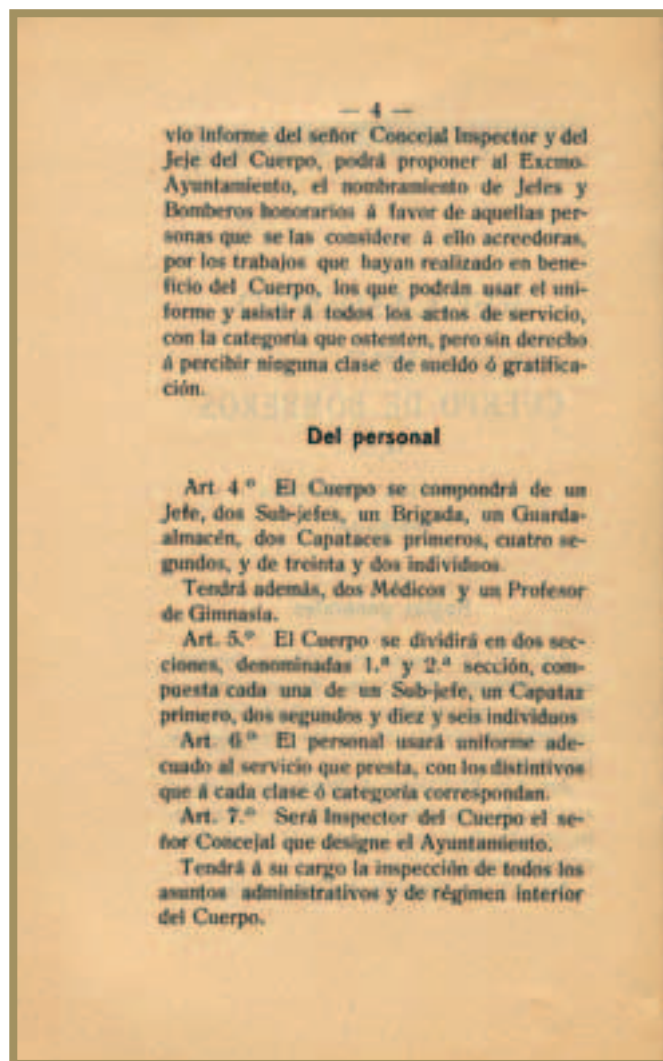
Relación de Noms i Edats, en orden de la edad respectiva

N.	Nome	Edades	N.	Nome	Edades
1	Piñero	26	24	Comte M	50
2	Comte M	47	25	Comte T	54
3	" 2º	47	26	Bombas	53
4	Bombas	21	27	"	50
5	"	21	28	"	49
6	"	22	29	"	42
7	"	20	30	"	41
8	"	29	31	"	39
9	"	25	32	"	37
10	Comte T	43	33	"	21
11	Bombas	52	34	"	26
12	"	52	35	Comte T	36
13	"	24	36	Bombas	63
14	"	27	37	"	68
15	"	61	38	"	38
16	"	42	39	"	62
17	"	47	40	"	57
18	"	51	41	"	51
19	"	27	42	"	27
20	"	21	43	"	21
21	"	15	44	"	22
22	"	21	45	"	21
			46	"	19
Classe de la Diputació					
	Antonio Alvar	30			
	José Latorre	42			
	Pedro Rojas	37			
	José Sanjurjo	27			
	José Alvar	60			

Relació de noms i edats dels integrants de la Companyia de Bombers l'any 1913. Sig. P-6114.

Reglament del Cos de Bombers de Tarragona, 22 de març de 1913. Sig. P-6120.

vio informe del señor Concejal Inspector y del Jefe del Cuerpo, podrá proponer al Excmo. Ayuntamiento, el nombramiento de Jefes y Bomberos honorarios á favor de aquellas personas que se las considere á ello acreedoras, por los trabajos que hayan realizado en beneficio del Cuerpo, los que podrán usar el uniforme y asistir á todos los actos de servicio, con la categoría que ostenten, pero sin derecho á percibir ninguna clase de sueldo ó gratificación.

Del personal

Art. 4.º El Cuerpo se compondrá de un Jefe, dos Sub-jefes, un Brigada, un Guarda-almacén, dos Capataces primeros, cuatro segundos, y de treinta y dos individuos.

Tendrá además, dos Médicos y un Profesor de Gimnasia.

Art. 5.º El Cuerpo se dividirá en dos secciones, denominadas 1.ª y 2.ª sección, compuesta cada una de un Sub-jefe, un Capataz primero, dos segundos y diez y seis individuos.

Art. 6.º El personal usará uniforme adecuado al servicio que presta, con los distintivos que á cada clase ó categoría correspondan.

Art. 7.º Será Inspector del Cuerpo el señor Concejal que designe el Ayuntamiento.

Tendrá á su cargo la inspección de todos los asuntos administrativos y de régimen interior del Cuerpo.

Llista dels bombers de guàrdia al Teatre Ateneu durant un espectacle de nit, 23 de febrer de 1913.
 Sig. P-6102.

Llista dels bombers de guàrdia al Teatre Mundial durant un espectacle de tarda, 27 de febrer de 1913.
 Sig. P-6102.

Llista dels bombers de guàrdia al Teatre Moderno durant un espectacle de nit, 8 de maig de 1913.
 Sig. P-6102.

Artículo 5.º

Socorros de incendios y salvamentos

Cuarenta individuos con 365 jornales cada uno a razón de 0'25 ptas. el jornal	3.650
Seguro bomberos a la Compañía general de Seguros «La Zurich»	387'50
Jornales a bomberos por trabajos extraordinarios	200
Para la adquisición de material para el servicio de incendios y su conservación	500
Barquilla de salvamento o auxilio en la temporada de baños	500
Salvamentos	125

Article 5è del pressupost municipal que es refereix a les despeses de manteniment del Cos de Bombers, publicat a *Diario de Tarragona* el 12 de juny de 1913 (BHMT).

A propuesta del digno director de la sucursal del Banco de España, D. Francisco Garcia del Cid y de los señores del Consejo de Administración, la Dirección general de nuestra primera entidad bancaria, ha acordado conceder un donativo de 370 pesetas para que sea repartido por partes iguales entre los bomberos que tomaron parte en la extinción del incendio de la fábrica de los Sres. Alet y Gilabert, lindante con el edificio que ocupa aquella sucursal.

También al jefe de dicha fuerza, el arquitecto municipal D. José M. Pujol, le han regalado por idéntico motivo un reloj de oro.

Es de aplaudir la muestra de agradecimiento del Banco de España, ya que gracias a la actividad, pericia y valor desplegados en aquel imponente incendio por el Sr. Pujol y bomberos que tan acertadamente secundaron sus órdenes, logrose dominar el voraz elemento, precisamente cuando amenazaba propagarse y podía causar incalculables y sensibles pérdidas.

Notícia d'un donatiu del Banc d'Espanya al Cos de Bombers com a agraïment per l'extinció d'un incendi declarat en una fàbrica propera, 21 de juny de 1913 (BHMT).

*Plèges prestades en los Cinematografos durante el mes de
Març de 1914*

<i>Nombres</i>	<i>Fecha de las retinas</i>	<i>Total</i>	<i>Nombres</i>	<i>Fecha de las retinas</i>	<i>Total</i>
<i>Ramon Romay</i>	<i>2 7 18 21 25</i>	<i>6</i>	<i>Juan Jans</i>	<i>2 11 19 24 29</i>	<i>5</i>
<i>Sanjo Caballé</i>	<i>2 10 22</i>	<i>3</i>	<i>Yonche Caballé Riera</i>	<i>2 11 23 27</i>	<i>4</i>
<i>Adria Jans</i>	<i>2 10 18 25</i>	<i>4</i>	<i>Jos. Barria</i>	<i>2 11 21 29</i>	<i>4</i>
<i>Adria Barria</i>	<i>2 10</i>	<i>1</i>	<i>Agust Barria</i>	<i>2 15 21 22 29</i>	<i>5</i>
<i>Juan Bell</i>	<i>2 10 22 24</i>	<i>4</i>	<i>Jos. Bell</i>	<i>1 8 11 22 23 29</i>	<i>6</i>
<i>Agust Gual</i>	<i>2 10</i>	<i>1</i>	<i>Adria Bell</i>	<i>1 8 15 22 29</i>	<i>5</i>
<i>Jos. Adria Barria</i>	<i>2 10 18 22 24</i>	<i>5</i>	<i>Juan Bell</i>	<i>1 8 11 29</i>	<i>4</i>
<i>Ramon Barria</i>	<i>2 11</i>	<i>2</i>	<i>Jos. Barria</i>	<i>1 8 15 29</i>	<i>4</i>
<i>Jos. Gual</i>	<i>2 11 11 22</i>	<i>4</i>	<i>Juan Barria</i>	<i>1 8 11 29</i>	<i>4</i>
<i>Adria Bell</i>	<i>2 12 19 22</i>	<i>4</i>	<i>Adria Caballé</i>	<i>1 8 15 29</i>	<i>4</i>
<i>Jos. Bell Caballé</i>	<i>2 12 25</i>	<i>2</i>	<i>Ramon Barria</i>	<i>1 8 21 24 30</i>	<i>5</i>
<i>Agust Caballé</i>	<i>2 12 24 19 25</i>	<i>5</i>	<i>Juan Barria</i>	<i>1 8 12 24 30</i>	<i>5</i>
<i>Yonche Caballé</i>	<i>2 12 19 27</i>	<i>4</i>	<i>Juan Barria</i>	<i>1 8 11 24 30</i>	<i>5</i>
<i>Jos. Bell</i>	<i>2 10 25</i>	<i>3</i>	<i>Adria Caballé</i>	<i>1 8 11 16 22 30</i>	<i>6</i>
<i>Jos. Bell</i>	<i>2 10 19 25</i>	<i>4</i>	<i>Jos. Gual</i>	<i>1 8 21 16 25 30</i>	<i>6</i>
<i>Ramon Barria</i>	<i>2 11 21</i>	<i>2</i>	<i>Adria Caballé</i>	<i>19</i>	<i>1</i>
<i>Ramon Barria</i>	<i>2 12 22 24</i>	<i>4</i>	<i>Adria Bell</i>	<i>1 8 17 21 25 31</i>	<i>6</i>
<i>Adria Caballé</i>	<i>2 14 24 27</i>	<i>4</i>	<i>Juan Barria</i>	<i>19 26 30</i>	<i>3</i>
<i>Adria Barria</i>	<i>2 14 22 27</i>	<i>4</i>			172
<i>Adria Barria</i>	<i>2 14 11 21 27</i>	<i>5</i>			
<i>Jos. Barria</i>	<i>2 15 19 22 23</i>	<i>5</i>			
<i>Jos. Bell</i>	<i>2 16 22 19 24</i>	<i>5</i>			
<i>Ramon Barria</i>	<i>2 15 11 23 28</i>	<i>5</i>			

Llista de les guàrdies dels bombers als cinemes de la ciutat durant el mes de març de 1914.
Sig. P-6102.

Hoy 29 de Noviembre a las 9 h
 la noche a sido declarado un incendio
 en la chambera de la casa donde
 habita la Sociedad "Unió Nacionalista"
 que se sofocó al cabo de una hora
 por el ferrocarril y los vecinos de
 la misma.

El bombero
 Jaime Costa

Ferraguna 29-11-16

Comunicat de servei sobre la declaració d'un incendi a la Societat Unió Nacionalista, 29 de novembre de 1916.
 Sig. P-6112.

Relación de los Nombres que
 asistieron al incendio del Teatro
 Mundial el día 16 Octubre 1919 -
 las 9 de la noche

Bugater 1.º	Manuel Rosell
id 1.º	David Corbella
id 2.º	Jaime Bellet
Nombres	José Bonas
	Magin Vidal
	José Mofas
	Emilio Flaó
	Manoel Parrot
	Merino Donato

Reten vigilancia
 Enrique Llobet y Jaime Costa
 Ferraguna 16 Octubre de 1919
 El Bugater de vigilancia
 David Corbella

Comunicat de servei amb la relació de bombers que van sufocar l'incendi del Teatre Mundial del 16 d'octubre de 1919.
 Sig. P-6112.

Francisco Mas una propiedad del
 voluntariado Ayuntamiento un ar-
 do, parruca y pantalón de paño
 de color verde, una D. mudo y otro
 rojo, la de laucha, jile, chaqueta,
 pantalón de los cuartos.
 De una propiedad de una y pantalón
 de hilo, pollera, y gorra

Declaracions de robes i utensilis dels
 bombers, 1919. Sig. P- 6113.

Una pajarita de plata
 Una de laucha con el color de laucha
 Una pajarita de plata
 Una de laucha y jile
 El color
 Una chaqueta
 Una gorra
 Una chaqueta

Una chaqueta

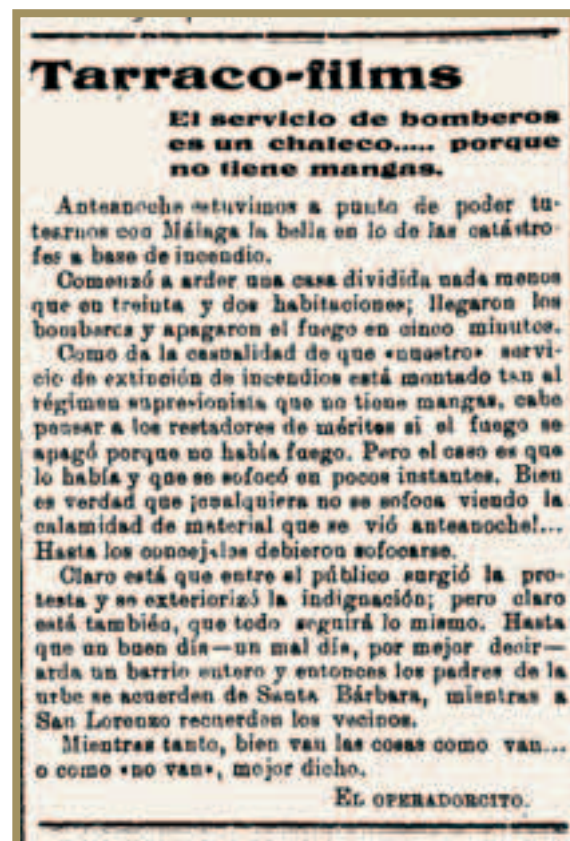
A D. Caballero, Madrid
 Tengo el honor de dirigirme a usted
 para que me informe de los
 datos de este cuerpo de bomberos de esta
 ciudad, tanto de los que pertenecen a la
 actual, como de los que pertenecieron a la
 anterior, en las personas individuales, de los nombres que
 pertenecieron al cuerpo, que con los siguientes:
 Nombres del Ayuntamiento Ayuntamiento de esta ciudad

1º	Casco) Nombres de los individuos 2º Jile 3º Chaqueta 4º Pantalón de laucha 5º Pantalón de los cuartos 6º Pollera 7º Gorra
2º	Una chaqueta	
3º	Pantalón de laucha	
4º	Jile	
5º	Una chaqueta	
6º	Pte	
7º	Gorra	

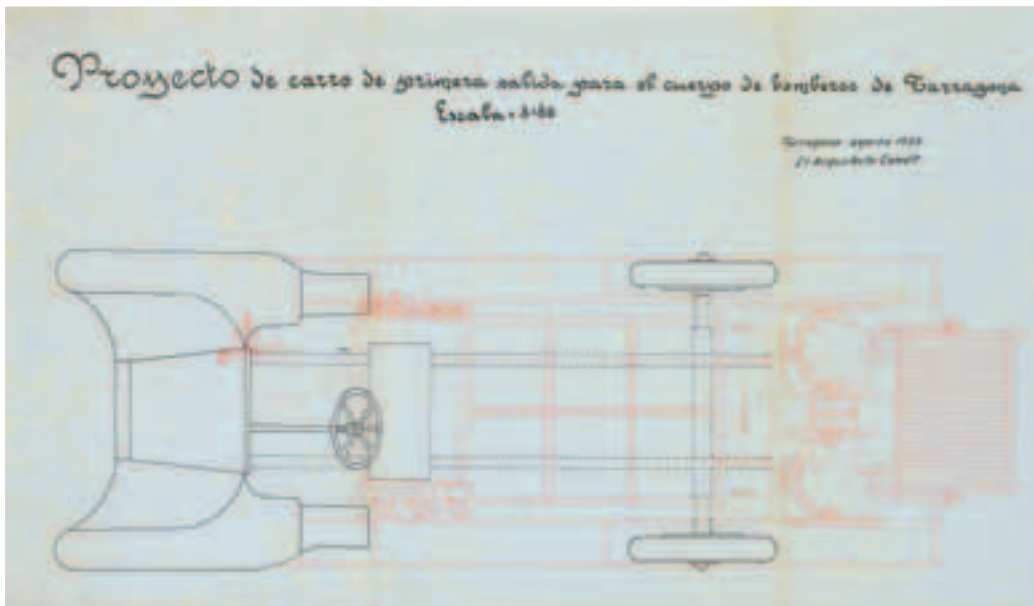
Nota: Recomiendo para favorecer los reclutas de esta
 plaza de individuos.
 Con franqueza me atrevo a decirle que el número de
 en esta de que de que no es suficiente para el cuerpo
 de tiempo que los reclutas de este cuerpo con un
 año de edad, de acuerdo de una inspección que se ha
 con la fuerza actual de este Ayuntamiento para
 que dichos reclutas sean recibidos como reclutas
 de este cuerpo, y considero dicha institución como una
 de de recluta. De este y de el cuerpo
 Madrid 12 Mayo 1919
 J. Caballero

Certificat de reconeixement mèdic d'un bomber, 10 de febrer de 1920.
Sig. P-6515.

Article periodístic en què es fa palesa la falta de recursos del Cos de Bombers, publicat a *Diario de Tarragona* l'1 de juny de 1922 (BHMT).

Projecte de vehicle per a l'extinció d'incendis de l'arquitecte municipal i director del Cos de Bombers, Josep M. Pujol de Barberà, agost de 1925. Sig. 3765.

COS DE BOMBERS DE TARRAGONA
PARTE DIARI

Servei del dia T. de Janys de 1934

Capatàs de Vigilancia Carles Casellas
RETEN DE VIGILANCIA
Juan Perda
David G. Masoni

NETEJA

ESPECTACLES

4 hores tardes **PRINCIPAL** 4 hores nit
Manuel Bonell Josep Salvadó
Juan Perda Francisc d'Alas
Concepció Garcia Francisco Masó Hou

4 hores tardes **ATENEU** 4 hores nit
Juan Casellas
Alfred d'Alas
Alfred d'Alas

4 hores tardes **CINE MODERN** 4 hores nit
Juan Casellas Josep Climent
Josep Climent Francisco Masó

4 hores tardes **METROPOL** 4 hores nit
Joaquín Guillamat Alfred
Josep Gu

4 hores tardes **TEATRE TARRAGONA** 4 hores nit
Juan Casellas Josep M. Salsadell
Alfred Gu Alfred Climent

4 hores tardes **IDEAL CINEMA** 4 hores nit
Josep Gu Francisco Masó
Josep Gu Josep Pascual Alfred

Llista dels bombers de guàrdia en els teatres i cinemes de la ciutat durant el mes de gener de 1934.
Sig. P-6110.

Nº 9

AJUNTAMENT DE TARRAGONA **COS DE BOMBERS**

Relació dels individus concorrents a l'extinció de l'incendi begut a la finca n.º del carrer Passeig d'Alfons XIII propietat de Lotit a les 24.5 hores del dia d'avui.

Classe de la finca Passat Privat
Lloc on es produí el foc habitació
Temps que durà una hora

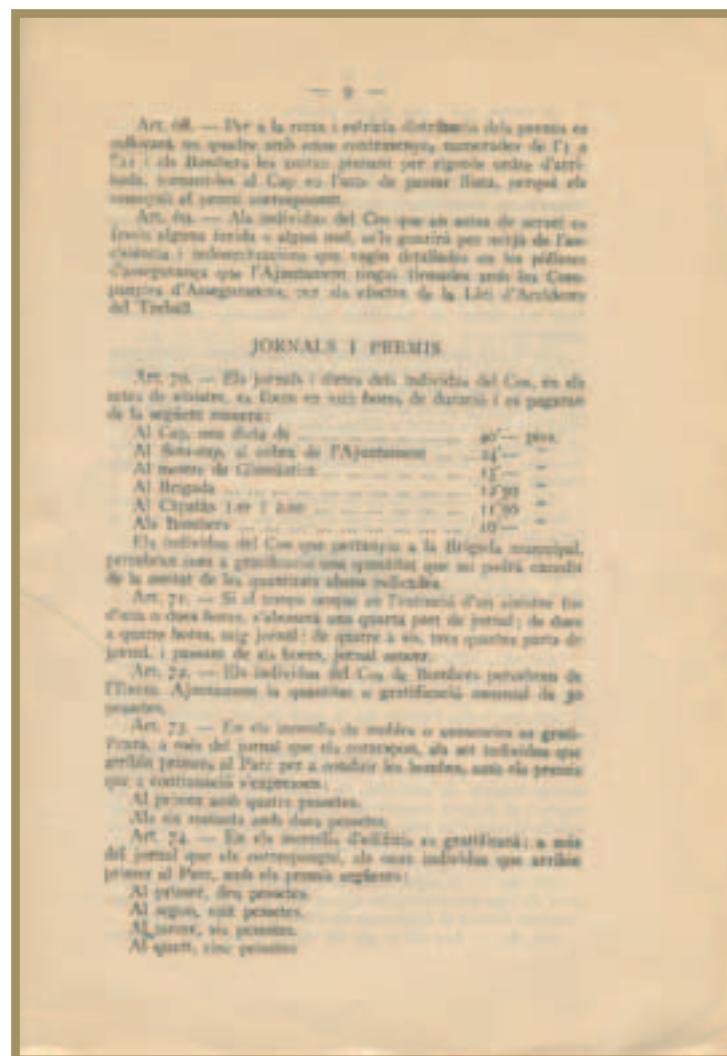
NOMS	h	h	NOMS	h	h
<u>Juan Lombard</u>	2	1.5	<u>Sans anterior</u>	32	
<u>Salva Puig</u>	2	1.5	<u>Juan Casellas</u>	2	2.5
<u>Juan Casellas</u>	2	1.5	<u>Juan Perda</u>	2	2.5
<u>Josep Gu</u>	2	2.0	<u>Ramon Barret</u>	2	2.5
<u>Josep Climent</u>	2	2.0	<u>Alfred Gu</u>	2	2.5
<u>Juan Casellas</u>	4	5.0	<u>Alfred Gu</u>	4	2.0
<u>Juan Perda</u>	2	2.5	<u>Josep Gu</u>	4	5.0
<u>Alfred Gu</u>	2	2.0	<u>Ramon Barret</u>	4	5.0
<u>Josep Climent</u>	2	2.5	<u>Alfred Gu</u>	2	2.5
<u>Francisco Masó</u>	2	1.5	<u>Josep Climent</u>	2	2.5
<u>Ramon Barret</u>	2	2.0	<u>Juan Casellas</u>	2	2.0
<u>Juan Casellas</u>	2	2.5			
<u>Juan Perda</u>	2	1.5			
<u>Josep Gu</u>	2	1.5			
<u>Alfred Gu</u>	2	2.0			
Sons que seguit: . . . 32			TOTAL . . . 38		

Tarragona 28 de Març de 1935

El Comandant
Juan Lombard

Sr. Comandant Cap del Cos de Bombers.

Comunicat de servei amb la relació dels bombers que van sufocar un incendi provocat per un reclús a la presó de Pilat l'any 1935, 28 de març de 1935.
Sig. P-6108.

Primer reglament del Cos de Bombers de Tarragona en català, 2 d'agost de 1935.
Sig. N-739.

..... De la consolidació del cos a la Guerra Civil (1900-1939)

* AJUSTAMENT DE TERRADORA * * GRAVES D'INCENDIS *

ASSOCIACIÓ DELS JOGUELS DEVINGATS PELS INDIVIDUOS DEL COS DE BOMBERS
D'AQUET AJUSTAMENT EN L'EXTINCIÓ DELS INCENDIS I EN A CONVENIÈNCIA EN

DETALLS

Nº 1.- Reten presat amb motiu de la crema de l'ex-convent de Sta. Clara el dia 21 de Juliol del 1935.

Capatàs 1ª	* David Corbella Llenas Ptes.	7.50
"	* Manuel Rosell "	12.--
"	* Josep Salvatà "	8.25
Bombier 2ª	* David Corbella Rosconi "	7.50
"	* Eusebi Ventura "	12.50
"	* Josep Juncual "	12.50
"	* Francesc Purja "	8.25
"	* Francesc Masó "	12.50
"	* Anselm Costa "	12.50
"	* Josep Ferrasuela "	12.50
"	* Pere Ferrasuela "	12.50
"	* Josep Rafia "	7.50
"	* Salvador Nicolau "	7.50
"	* Joan Ramoneda "	7.50
"	* Eudí Ferras "	1.75
"	* Agusti Clotet "	1.75
"	* Josep Mª Cavallé "	1.50
"	* Marià Demato "	1.50
"	* Eusebi Aguilar "	1.50
"	* Eusebi Ferrer "	1.50
"	* Pere Purja "	1.50
"	* Josep Gil "	1.50
"	* Jaume Guillemet "	1.50
"	* Isidre Purja "	12.50
"	* Josep Climent "	12.50
"	* Conrad Garcia "	1.50
"	* Josep Rafia "	1.50
"	* Josep Aleu "	1.50
"	* Alfred Ros "	1.50
"	* Francesc Fortuny "	1.50
	Total - . . . 219.50 Ptes	

Nº 2.- Reten presat amb motiu de la crema de l'ex-convent de Sta. Clara el dia 22 de Juliol del 1935.

Capatàs 1ª	* Manuel Rosell Ptes.	12.--
Bombier	* Pere Purja "	10.--
"	* Eusebi Ferrer "	10.--
"	* Eusebi Ventura "	10.--
"	* J. M. Costellà "	12.50
"	* Josep Lladó "	10.--
	Total -Ptes. 64.50	

Nº 3.- Reten presat amb motiu de la crema d'esglésies, el dia 22 de Juliol del 1935.

Capatàs 1ª	* David Corbella Ptes.	1.50
Bombier	* David Corbella Rosconi "	1.50
"	* Joan Ferrasuela "	2.50
"	* Josep Mª Cavallé "	2.50
"	* Josep Rafia "	2.50
"	* Salvador Nicolau "	2.50
"	* Josep Aleu "	2.50
	Total = Ptes. 15.00	

Relació dels bombers participants en l'extinció dels incendis provocats en algunes esglésies i convents a finals de juliol de 1936, a l'inici de la convulsió revolucionària.
Sig. P-6108.

RELACIÓ DELS FUMERS DESTROSSATS PEL PERSONAL DEL COS DE
BOMBERS EN LES DOCTORES PRESTATS ALS MOTINS DE VARIOS MEMBRAMENTOS
EFECTUATS EN AQUESTA CIUTAT.

Memòria del dia 18/7/37:

Capella de	- Esteve Pujals	30'--	
"	- Josep Salvatà	12'--	
Bomber	- Joan Cerezoala	30'25	
"	- Conrad Garcia	30'25	
"	- Alfred Ros	34'75	
"	- Salvador Nicolau	34'75	
"	- Agustí Clotet	42'75	
"	- Isidre París	31'00	
"	- Francesc París	35'--	
"	- Enric Clotet	5'--	
"	- Francesc Roset	5'--	
"	- D. Corbella Masnou	3'50	
"	- Joan Masnou	13'50	
"	- Anselm Spota	34'75	
"	- Josep M. Cavallé	5'75	
"	- Josep Glicerí	34'75	
"	- Josep Rafel	5'75	
"	- Jaume Masnou	5'75	
"	- Pere París	13'50	
"	- Josep Clot	24'75	
"	- Joaquim Guillaumet	34'75	
"	- Josep Aleu	5'75	
"	- Josep Lladó	5'75	
"	- Frederic Arias	13'50	
"	- Josep Pascual	13'50	
"	- Pere Fernandez	13'50	
"	- Joan París	13'50	
"	- Ramon Aguilars	13'50	
"	- Enric Donato	4'50	
"	- Ramon Ventura	34'75	
Totals	- Josep Garriga	12'50	573'75 Ptes.

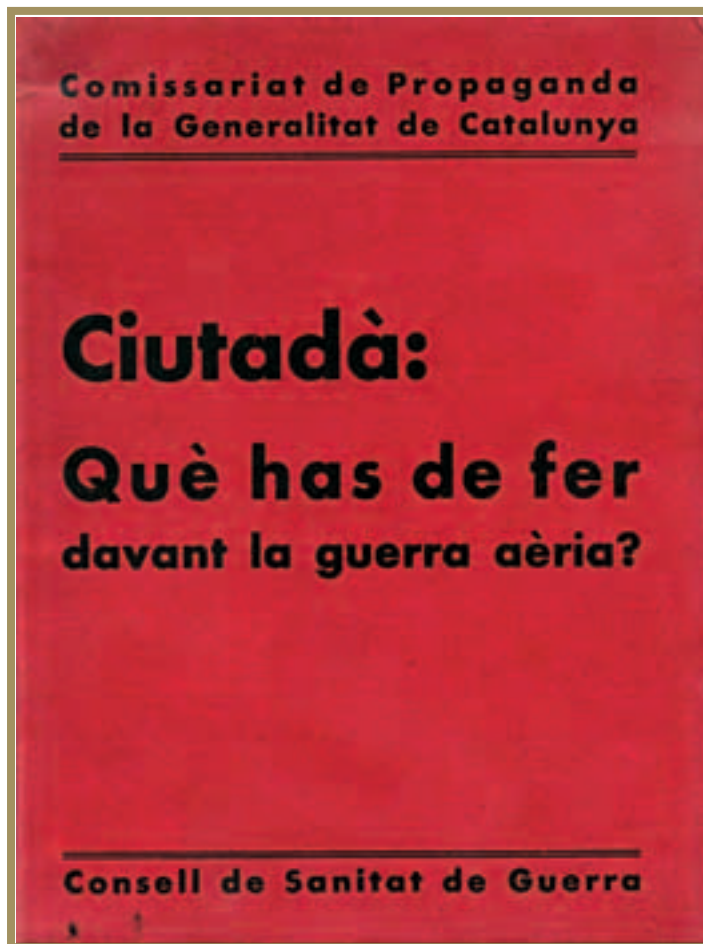
Memòria del dia 25/9/37 (de les DOCTORES)

Capella de	- Esteve Pujals	5'--	
"	- Josep Salvatà	12'--	
Bomber	- Agustí Clotet	5'75	
"	- Josep Clot	11'50	
"	- Jaume Masnou	11'50	
"	- Ramon Ventura	11'50	
"	- Josep Aleu	11'50	
"	- Salvador Nicolau	11'50	
"	- Jaume Pascual	11'50	
"	- Ramon Aguilars	11'50	
"	- D. Corbella Masnou	5'75	
"	- Isidre París	5'75	
"	- Enric Clotet	5'75	
"	- Joaquim Guillaumet	4'50	
"	- Joan Cerezoala	4'50	
"	- Frederic Arias	4'50	
"	- Pere Fernandez	11'50	
"	- Joan Masnou	5'75	
Totals	- Josep Garriga	11'50	163'75 737'50 Ptes.

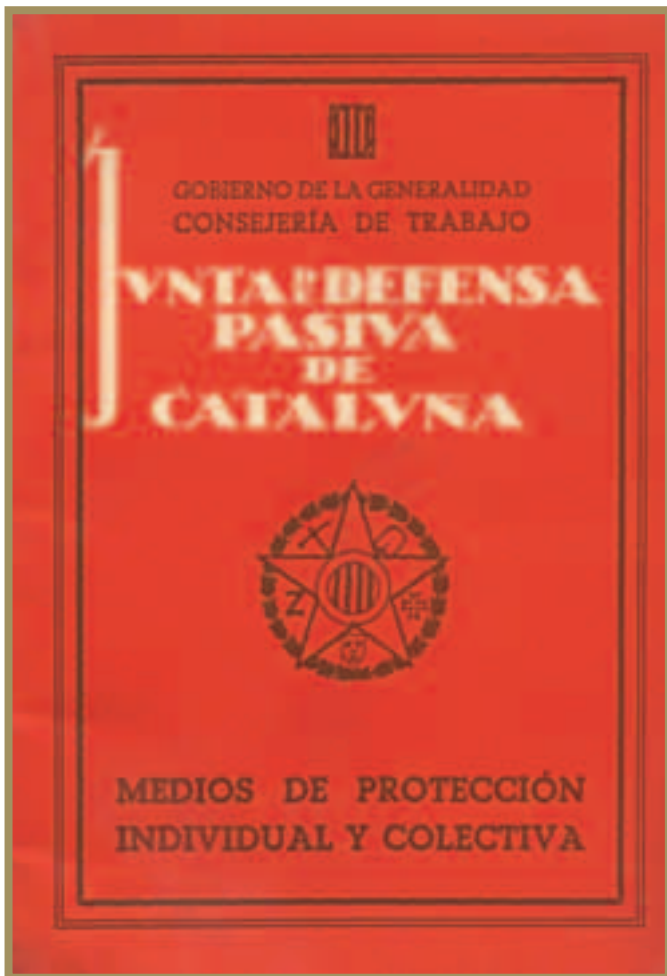
Suma i segueix

Relació dels bombers que van participar en les tasques de salvament i des-
enrunament de les destrosses causades
pels bombardejos del segon semestre
de 1937.

Sig. P-6108.

Opuscle del Consell de Sanitat de Guerra editat pel Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya sobre l'actuació ciutadana en cas de bombardejos, 1938.

Opuscle de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya sobre les mesures de protecció individual i col·lectiva, 1938.

Imatges de les màscares antigàs que duïen els membres de la Junta de Defensa Passiva de Catalunya que intervenien en cas de guerra química, 1938. Fotos: autor desconegut. Sig. 24066 i 24067.

Relació dels bombers que van treballar en tasques de desenrunament de cases bombardejades, 9 d'abril de 1938. Sig. P-6108.

Relació de noms i càrrecs dels integrants del Cos de Bombers del dia 8 de gener de 1939, una setmana abans de l'acabament de la Guerra Civil a la ciutat. Sig. P-6108.

Imatges de bombers durant l'extinció
d'incendis causats per bombardejos.
Fotos: autor desconegut.
Sig. 24068-24069.

DE LA POSTGUERRA A
LA TRANSICIÓ. LA MODERNITZACIÓ
DEL SEURE (1939-1981)

Amb el final de la Guerra Civil s'enceta un llarg període de dictadura militar de caràcter feixista marcada, en els seus primers anys, per la progressiva instauració en tots els nivells d'un "Nou Règim" durament repressiu i per una economia de postguerra que posava de manifest una realitat de desigualtat, misèria i destrucció. Així, des del primer moment s'estructurà el poder local entorn dels governadors militars, més tard substituïts pels governadors civils, figures aquestes que designarien les comissions gestores provisionals i després els membres de diputacions i ajuntaments, en una estructura del tot antidemocràtica. Fos com fos, calia fer front a una complicada situació de postguerra i encarrilar la recomposició d'una Tarragona desfigurada pels bombardejos, de forma que els principals objectius serien la reparació dels desperfectes ocasionats durant la guerra i el restabliment de la vida civil.

També el Cos de Bombers necessitava un replantejament. Si hem de fer un balanç del servei contra incendis després de la guerra, hem de destacar el profund trasbals sofert, per bé que la seva activitat no es veié interrompuda en cap moment.

Pel que fa al material, ja hem esmentat que, en l'afany de no donar facilitats a les tropes d'ocupació, s'havien evacuat de la ciutat els béns de possible utilitat per als franquistes, entre els quals hi havia el parc mòbil dels bombers. Així, hem de pensar que, si més no quant a mobilitat, els bombers havien d'haver quedat ben limitats.

També hi havia hagut trastorns en l'aspecte organitzatiu. No coneixem l'abast real de la reorganització provisional del servei aprovada el setembre del 38, però en una relació de personal elaborada pocs dies abans de l'ocupació de Tarragona, s'hi observen les adaptacions destinades a poder afrontar els efectes dels bombardejos amb una plantilla certament minorada.

Les circumstàncies bèl·liques provocaren la disminució, sobretot cap al final del conflicte, del nombre d'individus que figuraven en la plantilla del cos. Així, es passava dels quaranta components inicials als vint-i-tres de gener de 1939, dels quals únicament disset ja eren membres del servei abans de la guerra. Val a dir que diverses d'aquestes baixes foren causades per jubilacions i alguna suspensió disciplinària, però no podem descartar els efectes directes de la guerra, o sigui, les nombroses llesves, l'exili o els mateixos bombardejos, com a principals causants d'aquesta reducció, afavorida també per una situació d'excepcionalitat que no va permetre la cobertura de vacants fins que no degué ser absolutament indispensable.

Partint, doncs, d'aquesta situació de precària provisionalitat, i amb la manca de recursos econòmics pròpia dels anys de postguerra, la primera comissió gestora local es disposà a dur a terme les primeres actuacions per tal de reorganitzar els diversos serveis municipals. I ho faria prioritzant el perfil humà, és a dir, valorant principalment l'adhesió al Movimiento Nacional i l'absència de

signes o testimonis que poguessin vincular-se amb un passat dissident.

Amb aquestes premisses, haver estat destituït d'algun càrrec per les anteriors autoritats republicanes podia suposar una recuperació directa de l'anterior estatus. Aquest seria el cas del que, almenys fins a l'inici de la guerra, havia estat l'arquitecte de la municipalitat, Josep Maria Pujol de Barberà. Realment no ens consta la destitució expressa de l'esmentat arquitecte, però sí el seu distanciament del Govern republicà. El cas és que el 20 de gener del 39 es proposà la reposició d'empleats municipals destituïts per l'Ajuntament "rojo-separatista, por sus ideales de-rechistas o por pertenecer a partidos de órden", entre els quals hi havia l'antic comandant en cap del Cos de Bombers, Pujol de Barberà.

L'altra cara de la moneda pel que fa als reajustos de personal vingué de la mà dels processos de depuració que, d'acord amb la Ley de Responsabilidades Políticas, esdevenien estris repressius destinats a "fer neteja" de la classe obrera, tant en l'àmbit públic com en el privat. Els primers a veure passar el sedàs de les depuracions serien els funcionaris i empleats de les institucions públiques. Segons Ester Magriñá, en els expedients de depuració del personal depurat a l'Ajuntament de Tarragona, amb el resultat de separació del càrrec, hi consten dotze bombers, o sigui, gairebé un terç de la plantilla d'aquells anys.

Malgrat que la reincorporació de Josep Maria Pujol al seu càrrec se-

ria per poc temps, és ben factible que aquest pogués haver estat determinant perquè el Cos de Bombers recuperés la línia organitzativa anterior, tornant a prendre com a referència el darrer reglament de 1935. D'aquesta manera, aquest fou el document sobre la base del qual continuaria l'evolució dels bombers de Tarragona més enllà de la postguerra i ben bé fins que aquests passin a formar part del funcionariat municipal, en els anys seixanta.

El 1940, Josep Maria Monravà i López agafava el relleu com a arquitecte municipal de Tarragona. Aquest, amb les minses ajudes de la Dirección General de Regiones Devastadas, esdevingué el principal artífex de la recuperació urbanística de 1940 a 1960. A aquesta recuperació hi anava associada també la reorganització dels serveis municipals, i és doncs a partir de 1941, i durant tota aquesta dècada, que s'aniran succeint les actuacions en aquesta direcció.

En primer lloc s'emprengué la recomposició del parc mòbil, empresa gens fàcil ateses les condicions de carrestia de l'època. Si bé es va poder adquirir un primer xassís de camió i una motobomba, la resta de vehicles s'aconseguien amb la permuta d'un excedent de ferralla, en possessió de l'Ajuntament, per dos xassissos de segona mà que també haurien d'habilitar-se com a camions contra incendis.

El següent pas fou la reorganització del servei, el qual no recuperaria fins molt més endavant el nombre de personal anterior a la guerra. Durant

els anys quaranta la plantilla completa hauria de constar de dos caporals, dos conductors i vint-i-dos bombers, dividits en dues seccions i tots ells sota les ordres d'un brigada. Per sobre, el cap, el sotschap (arquitecte municipal i ajudant) i, fent les funcions de l'antic inspector, un sotsdelegat del Servei d'Extinció d'Incendis.

En cas que hi hagués vacants per cobrir les vint-i-set places previstes en plantilla, aquestes s'oferirien al personal de la Brigada Municipal, i si encara en quedaven es trauien a concurs obert. Efectivament, durant la dècada dels quaranta sortiren a concurs diverses places vacants del cos. El 1942 se n'oferien nou de bomber i, tot i així, dos anys més tard, es declaraven vacants una plaça de caporal-conductor (per nova creació) i vuit més de bomber, causades pels processos de depuració que, com veiem, es podien perllongar durant uns quants anys. Aquestes places, però, no es trauien a concurs fins al 1949, en què en un marc de reorganització del conjunt dels serveis municipals se n'oferiran onze de bomber. Les condicions d'accés, sense ser gaire diferents de les que ja s'han vist, incorporaven el requisit de demostrar, amb la deguda certificació, un passat d'"ordre" i afinitat amb el Movimiento.

Pel que fa als salaris, veiem actualitzacions tant en la gratificació fixa com en el valor del jornal, que, en el cas del bomber ras, passava de 10 pessetes el 1935 a 20,50 el 1942. També la retribució pels *retens* en espectacles, que es recuperaven en aquesta dècada,

rebia un fort augment: de 2 a 5 pessetes per funció i individu. Tot plegat era reflex del trastorn que suposà la guerra en l'economia de mitjans de segle.

Malgrat les dures condicions econòmiques de la postguerra, en aquells anys fou possible remuntar un servei que, sense deixar mai de ser deficitari, comptaria amb un finançament basat en les ordenances fiscals en concepte del servei contra incendis; en la tarificació i repercussió d'alguns costos d'actuació a propietaris; en els convenis establerts amb asseguradores com el Sindicato Nacional del Seguro i, també, en les subvencions procedents del Govern estatal.

D'aquesta manera, durant la dècada dels quaranta fou possible donar atenció a una mitjana d'uns quaranta serveis anuals per emergències. La *berra* era la sirena que alertava els bombers perquè es presentessin al parc en cas de sortida. Aquestes encara presentaven una moderada diversificació (incendis urbans, en embarcacions, de vegetació, estroncaments d'aigua...). Els més freqüents foren els incendis en xemeneies, els quals eren tan recurrents que s'imposaren multes als propietaris que incomplien l'obligació de netejar-les de sutge. D'aquestes sancions se'n destinaria un 30% al Montepío del Cuerpo de Bomberos, el qual semblava encara actiu i degué cobrir durant un temps les prestacions que l'Ajuntament no podria oferir fins més endavant.

La dinàmica de reestructuració dels serveis públics continuà durant els anys següents i, a mesura que la ciutat

anà superant la dura postguerra, fins i tot s'accelerà. De fet, a principis dels cinquanta encara es considerava d'extrema urgència la necessitat de solucionar les deficiències materials del servei contra incendis, de tal manera que aquest tornaria a rebre l'atenció de les autoritats, les quals s'interessaren per la freqüència de realització de pràctiques, adjudicaren noves inversions i, novament, introduïren modificacions en el reglament de 1935.

El 1952 trobem una plantilla completa, amb excepció de la vacant del professor de gimnàstica, figura que, junt amb la del metge, també s'havia recuperat en aquells anys. Igualment, l'equipament del personal s'havia acabat de posar al dia, ja que pràcticament tots els individus comptaven amb uniforme, camisa, pellissa, botes, cinturó i casc. El material d'extinció amb què es comptava era, a grans trets: un cotxe de primera sortida, un autocisterna, una motobomba, mànegues, extintors i altres efectes propis d'aquest servei.

Amb relació als salaris, destaca el reconeixement dels quinquennis d'antiguitat i l'augment de retribucions de fins a un 30% que, poc després, haurien de servir per fer front a les dificultats econòmiques persistents en aquella època.

També els *retens* de vigilància en espectacles havien sofert una nova regularització. Realment tornaven a ser quotidians, i per això es va establir un concert econòmic amb els empresaris d'algunes sales (Cine La Rambla Generalísimo, Cine Principal i Central Cine-

ma) que fixava una quota anual per la prestació d'aquest servei.

A principis dels anys seixanta, a diferència de les altres diputacions catalanes, la de Tarragona no va establir un servei provincial de bombers, tot i ser la primera a plantejar-s'ho. En aquests anys s'iniciava a Tarragona un accelerat període de canvis que suposaren nous reptes per a l'Ajuntament i nous paràmetres d'actuació per als serveis de seguretat ciutadana. És l'etapa en què el Cos de Bombers experimentà una veritable fase de modernització articulada en dues vies principals: la renovació del parc mòbil i la professionalització del servei.

L'irreflexiu procés d'industrialització endegat pels alcaldes Rafael Sanromà i Benigne Dalmau suposà la creació de grans polígons industrials i la implantació d'indústries estrangeres del camp de la química. L'onada immigratòria que se'n derivà va significar un creixement poblacional de les 45.518 persones de 1960 a les 100.786 de 1975, i, en conseqüència, una expansió urbana desordenada i poc planificada que feia palesa la insuficiència d'equipaments i serveis urbans.

Aquestes transformacions tenen el seu reflex en el Cos de Bombers a inicis de la dècada dels seixanta, en què es comencen a donar de baixa vells vehicles per adquirir-ne de més adequats a les noves circumstàncies. D'aquesta manera s'adquirí, entre altres vehicles, un xassís de la casa Ebro per tal d'adaptar-lo i instal·lar-hi un dipòsit d'aigua, a més d'una nova remesa de

material. Poc després, fent balanç de la gestió municipal, es manifestava: "creemos habrán desaparecido las críticas que se plasmaban en una sonrisa es-céptica y maliciosa, en los rostros de los ciudadanos, al paso de los bomberos en sus vetustos coches, con lo que queda dignificada la labor de un cuerpo benemérito que tantas pruebas ha dado de sacrificio y heroísmo". No obstant, les crítiques i els xiulets dels ciutadans davant la demora dels bombers en molts dels serveis no s'aturarien fins més endavant.

En aquest sentit, el 1969 es publicaven els primers concursos de licitació per a l'adquisició de camions autobomba moderns: equipats amb armaris de material, dipòsit d'aigua d'almenys 2.400 litres, també d'escumogen i bomba centrífuga de dos cossos que, s'especificava, havia de resistir l'aigua salada, a causa de la pèssima qualitat de la que circulava per la xarxa tarragonina d'aquells anys. Així doncs, tenim constància de l'adquisició d'un autobomba Super Azor 170 HP de la casa nacional Barreiros S.A. amb un dipòsit d'aigua de 4.000 litres per 1.563.000 pessetes i d'una autoescala automàtica de 30 metres, de la casa alemanya Magirus-Deutz, per un valor de 3.990.000 pessetes.

Les partides pressupostàries destinades al servei d'extinció d'incendis es veuran incrementades en aquests anys, fruit de les importants inversions que requeria la seva modernització. Aquest procés també implicava alteracions organitzatives, com quan el 1963 s'endu-

rien les mesures disciplinàries en cas d'absències injustificades, per tal d'assegurar l'exercitació i les pràctiques setmanals dels bombers.

També, l'any 1961, s'havia retocat un article del reglament objecte de constants modificacions fins aleshores, pel qual s'establí l'edat de jubilació de tots els individus del cos en els seixanta-cinc anys, això sí, amb garantia de percepció dels drets passius corresponents. L'Ajuntament també percebria la nota antisocial que suposaven les irrisòries pagues que rebien alguns bombers i vídues d'aquests en concepte de pensió (entre 12 i 145 pessetes). És per això que s'establiren ajudes fins a assolir les 500 pessetes en personal jubilat i les 300 pessetes en pensions de viduïtat i orfandat. Així, per exemple, el bomber José Climent, inutilitzat en ambdues mans per accident en acte de servei, passava de 54 a 600 pessetes de pensió mensual.

En la línia de millorar les condicions laborals i l'eficàcia del servei, seria determinant la progressiva creació de places de funcionari municipal destinades al personal de bombers, al qual fins llavors no s'havia requerit mai la plena dedicació. Era l'inici de la transformació d'un servei de caire tradicional en un de professional, signe inequívoc de la seva modernització.

Des de mitjans dels anys cinquanta es preveu que la plantilla de bombers sense requeriment de dedicació primordial sigui un grup de personal a extingir; però no serà fins al 1964 que es disposarà que la contractació de nou

personal sigui mitjançant concurs oposició per a places de funcionari.

La primera convocatòria de places de funcionaris del Cos de Bombers fou el 1965. S'oferiren quinze places de bomber i tres de conductor, amb una retribució anual fixa i prestació de guàrdies estables al parc mitjançant dos tornos de 12 hores, que més endavant passarien a ser tres tornos de 7 + 8 + 9 hores. Aquesta provisió de places implicava la convivència d'aquests bombers i conductors professionals amb la resta de la plantilla de caràcter tradicional, formada per un brigada, un caporal, un conductor i vuit bombers, els quals es dedicarien a tasques auxiliars.

Durant els anys següents i tota la dècada dels setanta s'anaren creant les diverses places que completarien una nova plantilla de personal funcionari del Cos de Bombers municipal, i extingint-se progressivament les antigues places exemptes de dedicació primordial. En aquest procés, la plaça de brigada es transformà en una de sergent, i per sota se n'anaren creant tres de caporal i tres més de conductor, amb una plantilla total establerta d'uns trenta-vuit efectius.

D'altra banda, a inicis d'aquesta dècada es produirà el trasllat del Parc de Bombers, que des de 1923 es trobava a la baixada de la Pescateria. Ja el 1969 es treia el plec de condicions per a l'adquisició, mitjançant concurs, d'un local adequat per destinar-lo a parc mòbil i parc de bombers. Havia de tenir una superfície d'almenys 2.000 m² i estar emplaçat dins el nucli urbà, pròxim a

la plaça Imperial Tàrraco, on hi havia un trànsit més fluid que a la Part Alta. El febrer de 1970, doncs, s'adjudicava el concurs a favor de la Caja de Ahorros Provincial de Tarragona, de manera que el nou Parc de Bombers s'establiria, l'any següent, en uns amplis locals de l'avinguda Prat de la Riba, els quals es compartirien amb la resta d'efectius del parc mòbil municipal.

Des d'aquesta nova ubicació, el recentment creat Cos de Bombers professional veurà també l'arribada de nous vehicles i material, com ara un segon vehicle cisterna Magirus-Deutz, una motobomba, una electrobomba Guinard amb remolc i, el 1975, una ambulància Seat 124D, la qual sortiria amb personal del servei de bombers a sinistres d'una certa importància. D'aquells anys és també l'adquisició de set equips de submarinisme complets, útils per al rescat subaquàtic. Val a dir, però, que l'equipament de treball continuava sent molt just, ja que no passava de les simples granotes de mecànic i uns cascos heretats de les anteriors generacions de bombers.

Una relació de serveis corresponent a l'any 1977 ens dona una idea del volum i tipus d'actuacions que es produïen en aquells anys. Dels 147 serveis registrats, un bon nombre corresponen a incendis urbans (en vehicles, magatzems, indústries i immobles), però resalta la gran quantitat de sortides per obertures de pisos, que, sens dubte, s'havien convertit en els serveis més quotidians, substituint en aquest paper els anteriors conats d'incendi en xeme-

neies. Altres serveis comptabilitzats són els estroncaments d'aigua, els rescats i els focs de vegetació, cada vegada més freqüents. Pel que fa a l'àmbit d'actuació, principalment serà el de la mateixa ciutat, però són també força habituals els desplaçaments a les poblacions veïnes i d'altres com Valls, l'Hospitalet o, fins i tot, les Terres de l'Ebre.

Els anys setanta foren una etapa de gran dinamisme per al servei, el qual s'havia vist impulsat amb la professionalització. Tanmateix, podem veure com el regidor delegat del servei contra incendis, Sr. Jornet, tot i reconèixer certes millores, s'adonava que la ciutat tenia més necessitats i qualificava d'alarmant la situació del cos. Fou aquest regidor qui, amb una gran dedicació, promogué un ampli ventall d'iniciatives en matèria de prevenció, com ara la creació d'una comissió assessora en matèria petroquímica, l'exigència d'adequades mesures contra incendis en aquestes indústries, o bé l'establiment de protocols d'evacuació de centres docents. També criticà les poques mesures de seguretat previstes en els nous edificis de gran alçada, així com la insuficiència de material i personal per cobrir els mínims de les guàrdies en un Parc de

Bombers que, d'altra banda, valorava com el millor de la província.

Una de les propostes defensades pel regidor Jornet fou l'impuls dels Serveis de Voluntaris a les barriades de la perifèria. Aquesta iniciativa, que sols prosperà al barri de Sant Pere i Sant Pau, pretenia condicionar locals per ubicar-hi petites dotacions de material contra incendis i impartir formació a voluntaris per tal de donar una primera resposta a les emergències que sorgissin en la seva zona. Mentre va funcionar a Sant Pere i Sant Pau, aquesta iniciativa gaudí de força popularitat, i donà lloc, fins i tot, a la promoció d'un incipient grup de bombers infantils.

A finals dels setanta destaca la figura de l'instructor, un militar que prestava serveis d'instrucció al parc durant 3 hores diàries. En aquells anys, l'efervescència politico-social derivada del final de la dictadura i pròpia de la transició democràtica fou el context de la vertiginosa expansió demogràfica i industrial que encara vivia la ciutat. Des de mitjans d'aquella dècada es feien paleses les limitacions econòmiques per tal de dotar el servei dels efectius personals i materials necessaris per garantir la seguretat ciutadana en matèria

d'incendis. D'això en són bons indicatius propostes com l'admissió temporal al cos de joves que prestaven el servei militar, o bé la facturació de tots els serveis efectuats fora de Tarragona, on no arribava el conveni amb les companyies asseguradores.

El 23 de febrer de 1978 s'originà un gran incendi en el magatzem de Pintures Minguet del carrer Gasòmetre (aleshores Comandante Rivadulla), en què hi hagueren 160 evacuats i fou necessària l'ajuda dels bombers de Reus i Valls. Les deficiències observades durant els treballs d'extinció posaren en guàrdia els bombers de Tarragona pel que fa a la desatenció del servei rebuda per part de les autoritats municipals. A més, l'11 de juliol d'aquell any, una cisterna que transportava propilè procedent de la refineria Enpetrol de Tarragona feia explosió en les proximitats del càmping Los Alfaques, a Alcanar, provocant 215 morts i multitud de ferits. Aquesta catàstrofe evidenciava les greus mancances socials en matèria de seguretat, i sensibilitzava també el servei de bombers de les pròpies limitacions davant els nous factors de risc. Aquest cúmul de deficiències esdevingueren, cada vegada més, motiu

de conflictivitat entre els individus del cos i els responsables de la seva direcció, de forma que les relacions entre el parc i les autoritats municipals es veïeren cada vegada més enrarides.

L'estiu de 1978, els articles de protesta i denúncia escrits pels mateixos bombers al *Diario Español* posen de manifest l'ambient de tensió que es vivia dins el servei. La tibantor era accentuada en aquells mesos per altres polèmiques que esdevingueren vertaderes confrontacions entre els individus del cos i el mateix Ajuntament. En aquest sentit, trobem un manifest d'oposició davant la possibilitat de supressió del cobrament d'hores extraordinàries, que fins i tot generà la negativa a prestar serveis secundaris com a mesura de pressió. I tenim també la polèmica generada entorn de l'oposició, per part de la majoria de bombers, a participar en serveis de retirada de les pancartes de caràcter polític que, en aquella època d'agitació democràtica, apareixien penjades pels carrers de la ciutat.

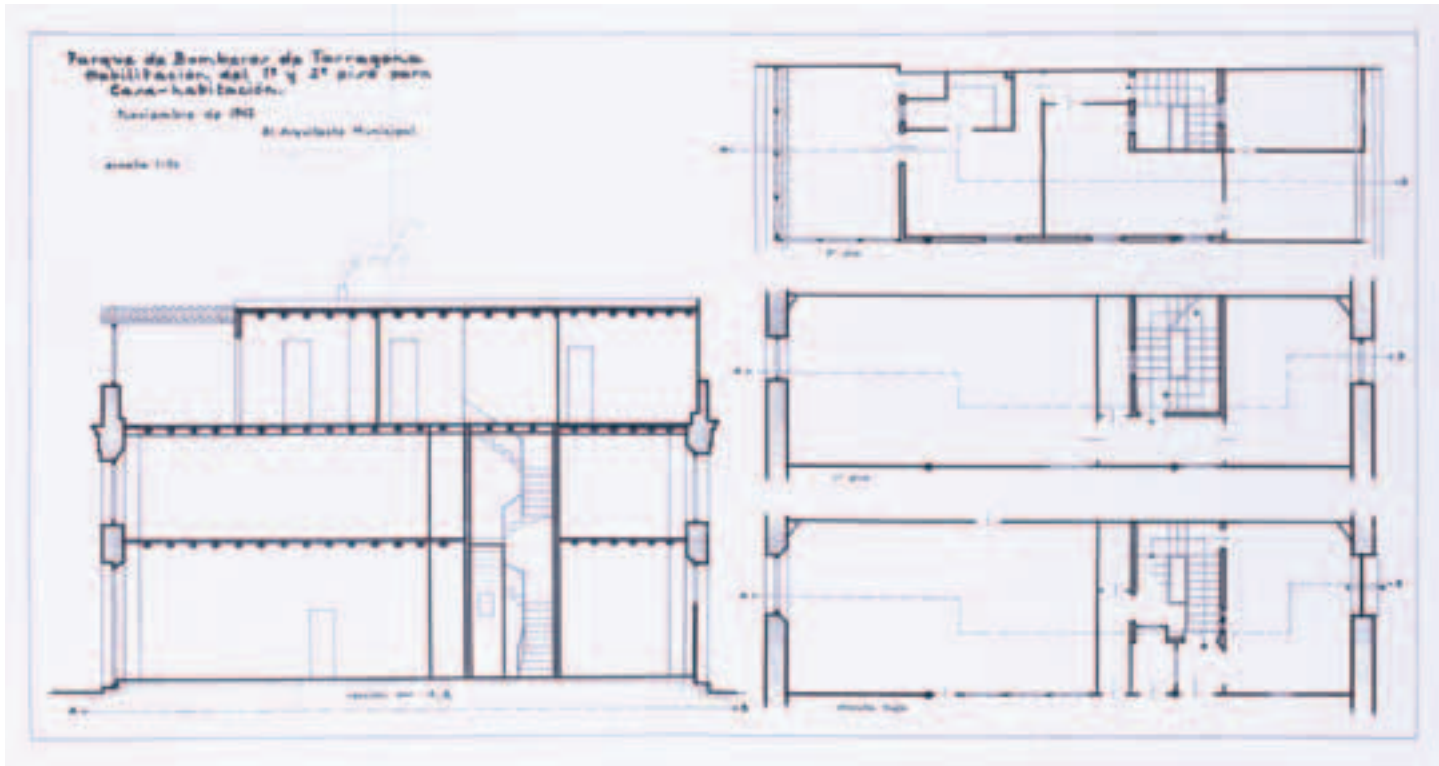
Amb l'objectiu de pal·liar les deficiències i trobar una sortida a aquests conflictes es dugueren a terme reunions entre el personal, responsables del servei i autoritats municipals, de les quals

en sortien compromisos vagues i petits avenços, com el que tornava a dotar el Parc de Bombers del número de telèfon d'urgències propi, el qual havia estat centralitzat a les oficines de la Policia Municipal. No obstant, la majoria de problemes que afectaven el Cos de Bombers a finals dels anys setanta no veuriem solució fins a la nova etapa democràtica que s'iniciava amb l'alcaldia del socialista Josep Maria Recasens.

Efectivament, a principis dels vuitanta, el servei incorporava nous efectius materials, com un nou autobomba Ebro, un Land-Rover, una motobomba, un grup electrogen i quatre radioemissores, entre altres equipaments. I, sobretot, ampliava la plantilla fins als cinquanta-cinc individus, proveint-se de nou bombers conductors, deu bombers, un caporal i un sotsoficial, al qual li correspondrien, explícitament, les funcions de cap de parc. Aquest darrer càrrec, que fins al 1980 havia estat ocupat per Jacinto González Cuadrado com a sergent del cos, estava supeditat a la cúpula tècnica que encara encapçalaven l'arquitecte i el sotsarquitecte municipals. A partir d'aleshores, per ser cap de parc s'exigiria titulació d'aparellador (o equivalent) i també dedica-

ció exclusiva. Guanyà la plaça Manuel Montesinos Duran, qui l'exerciria fins l'any 1990.

El 1981 es nomenava caporal honorífic, a petició dels seus mateixos companys, el bomber conductor Pablo Castellà Martínez, apartat del servei per "gran invalidesa", causada per una llarga malaltia. Era el tercer nomenament d'aquest tipus després del que havia rebut, l'any 1913, el refundador del cos Ramon Salas i Ricomà, i del que també rebé, en jubilar-se, Josep Maria Pujol de Barberà com a comandant en cap. Des de l'època de l'arquitecte Salas, l'evolució del Cos de Bombers de Tarragona havia estat constant, però seria a partir dels vuitanta quan aquest servei viuria una de les seves transformacions més importants. Com veurem, el servei d'extinció d'incendis de Tarragona, que des dels seus orígens el 1858 havia mantingut la dependència municipal, perdria progressivament aquest caràcter amb la seva integració en la nova xarxa de parcs de bombers de la Generalitat de Catalunya.

Plànol del Parc de Bombers localitzat a la baixada de la Pescateria i Cós del Bou, novembre de 1942.

El Jefe Provincial de Sanidad
de Tarragona

Saluda

• I Mr. Arquitecto Municipal, Don José M^o Monrava López y tiene el gusto de acompañarle una copia del apéndice reglamentario de DEFENSA PASIVA correspondiente al año en curso, sobre la •BOMBA ATÓMICA•

Fernando Martín Rueda

aparecha quitan esta copia para exponerla el testimonio de su consideración más distinguida.

Tarragona 18 de Diciembre de 1952

Onda explosiva. Varía su actividad y sus efectos con la distancia. En el punto cero, la bomba de Nagasaki produjo una presión de 50 libras por pulgada², a 100 metros, 16 libras por pulgada², y a 2.000 m. sólo 3 libras por pulgada². En el punto cero la presión no es bastante alta para producir grandes daños. Se registraron en el Jardín 200 tajos por rotura de sembreros típicos.

Efectos indirectos de la onda explosiva. Producción por derrumbe - aliente de edificios, concubros proyectados, etc. pueden ser tremendos. En Hiroshima se produjeron por este mecanismo 30.000 muertos y otros tantos heridos. Debieron producir las fracturas de cráneo, vértebras y fémur, pero como las dos ciudades (Hamasaki e Hiroshima) fueron arrasadas por los incendios y todas las lesiones que no podían andar curieron abrasadas, fueron pocas las fracturas tratadas.

Saluda i apèndix reglamentari de Defensa Passiva sobre la bomba atòmica, enviat pel cap provincial de Sanitat de Tarragona, Fernando Martín Rueda, a l'arquitecte municipal i cap del Cos de Bombers, Josep M. Monravà, 18 de desembre de 1952.
Sig. S-139.

Plànol de la ciutat amb la xarxa d'aportació i distribució d'aigües i les boques d'incendis i reg, any 1952.

Sig. S-139.

Imatge del camió dels bombers i dels mobles amuntegats que s'han pogut salvar d'un incendi, a final dels anys quaranta. Foto: autor desconegut. Cedida per Calaf.

Pràctiques dels bombers a la plaça de braus, a inici dels anys cinquanta. Foto: Vallvé. Cedida per Calaf.

Pràctiques dels bombers a la plaça de braus, a inici dels anys cinquanta. Foto: Vallvé.
Sig. C-6321.

AYUNTAMIENTO DE TARRAGONA

NEGOCIADO PERSONAL.

RELACION del personal perteneciente al Cuerpo de Bomberos, con indicación de las retribuciones que perciben.

Cargo	NOMBRES	Haber	Quinquenios	TOTAL
1 Jefe (cont.)	D. Salvador Ripoll Sanagun	-	-	-
1 Subjefe	D. Enrique Suarez de Deza	-	-	-
1 Médico	D. Juan Mallafré Gumasch	100'00	-	100'00
1 Prof. Gimnas.	VACANTES	-	-	-
1 Brigada	D. Esteban Pujals Marif	93'00	54'75	147'75
1 Capataz	D. David Corbella Masconi	77'50	34'21	111'71
1 Capataz	D. Isidro Parés Comadós	77'50	45'62	123'12
1 Conductor	D. Basilio Benito Olivé	62'00	6'08	68'08
1 Conductor int.	D. Desgraciada Capdevila Fortuny	62'00	-	62'00
1 Bombero	D. Mariano Donato Ortega	54'25	11'93	66'18
2 Bombero	D. Conrado García Juan	54'25	26'61	80'86
3 Bombero	D. José Alas Escaliges	54'25	26'61	80'86
4 Bombero	D. Salvador Nicolau Solá	54'25	15'96	70'21
5 Bombero	D. Jaime Romen Arana	54'25	15'96	70'21
6 Bombero	D. Ramón Aguilar Julian	54'25	10'64	64'89
7 Bombero	D. José Illadó Givit	54'25	5'32	59'57
8 Bombero	D. Rosendo Español Ilorona	54'25	5'32	59'57
9 Bombero	D. Sebastián Tous Sicart	54'25	5'32	59'57
10 Bombero	D. Manuel Vilan Martí	54'25	5'32	59'57
11 Bombero	D. Antonio Melich Ball	54'25	10'64	64'89
12 Bombero	D. Antonio Erey Borrás	54'25	10'64	64'89
13 Bombero	D. Juan Aragónés Sencera	54'25	-	54'25
14 Bombero	D. Valentín Santand Vidal	54'25	5'32	59'57
15 Bombero	D. José Bofarull Barrasa	54'25	5'32	59'57
16 Bombero	D. Juan Corbella Masconi	54'25	-	54'25
17 Bombero	D. José M ^a Moratal Mulet	54'25	5'32	59'57
18 Bombero	D. Francisco Vagud Serra	54'25	-	54'25
19 Bombero	D. Juan Porta Buruset	54'25	-	54'25
20 Bombero	D. Alfonso Forés Sardá	54'25	-	54'25
21 Bombero	D. Basilio Matau Qui	54'25	-	54'25
22 Bombero	D. Juan Abelló Quiles	54'25	-	54'25

Las retribuciones recaídas se calculan con arreglo a las siguientes escalas:

Brigada	jornal de 3'-- Ptas.
Capataz.....	" 2'50 "
Conductor.....	" 2'11 "
Bombero.....	" 1'75 "

Los quinquenios a razón del 10% del jornal.

Perciben además las siguientes retribuciones:

a) POR cada noche en salas de espectáculos.	5'-- Ptas.
b) Por servicios en caso de siniestro:	
Jefe.....	jornal 140'00 Ptas.
Subjefe.....	" 100'00 "
Brigada.....	" 75'00 "
Capataz.....	" 65'00 "
Conductor.....	" 55'00 "
Bombero.....	" 50'00 "

Antes jornales se abonan por fracciones mínimas de 1/4 de jornal.

Relació de noms i càrrecs dels integrants del Cos de Bombers l'any 1952, febrer de 1952.
Sig. N-738.

..... De la postguerra a la transició. La modernització del servei. (1939-1981)

Carta del cap provincial de Sanitat adreçada a l'arquitecte municipal, Josep M. Monravà López, i relació dels refugis de Tarragona que poden ser utilitzats en cas d'una agressió amb bomba atòmica contra la ciutat, maig i juny de 1953.
 Sig. S-494.

RESULTA DE LA EJECUCION DE LOS ELEMENTOS DE LA CIUDAD DE TARRAGONA QUE
 SE CONSIDERAN Y CONSIDERAN.

REFUGIOS DE GRAN CAPACIDAD.

DESCRIPCION	MTOS	MTOS	PERSONAS
1. Refugio General	170	170	1.000
2. Refugio de Bombardeo	100	100	500
3. Refugio de Bombardeo	100	100	500
4. Refugio de Bombardeo	100	100	500
5. Refugio de Bombardeo	100	100	500
6. Refugio de Bombardeo	100	100	500
7. Refugio de Bombardeo	100	100	500
8. Refugio de Bombardeo	100	100	500
9. Refugio de Bombardeo	100	100	500
10. Refugio de Bombardeo	100	100	500
11. Refugio de Bombardeo	100	100	500
12. Refugio de Bombardeo	100	100	500
13. Refugio de Bombardeo	100	100	500
14. Refugio de Bombardeo	100	100	500
15. Refugio de Bombardeo	100	100	500
16. Refugio de Bombardeo	100	100	500
17. Refugio de Bombardeo	100	100	500
18. Refugio de Bombardeo	100	100	500
19. Refugio de Bombardeo	100	100	500
20. Refugio de Bombardeo	100	100	500
21. Refugio de Bombardeo	100	100	500
22. Refugio de Bombardeo	100	100	500
23. Refugio de Bombardeo	100	100	500
24. Refugio de Bombardeo	100	100	500
25. Refugio de Bombardeo	100	100	500
26. Refugio de Bombardeo	100	100	500
27. Refugio de Bombardeo	100	100	500
28. Refugio de Bombardeo	100	100	500
29. Refugio de Bombardeo	100	100	500
30. Refugio de Bombardeo	100	100	500
31. Refugio de Bombardeo	100	100	500
32. Refugio de Bombardeo	100	100	500
33. Refugio de Bombardeo	100	100	500
34. Refugio de Bombardeo	100	100	500
35. Refugio de Bombardeo	100	100	500
36. Refugio de Bombardeo	100	100	500
37. Refugio de Bombardeo	100	100	500
38. Refugio de Bombardeo	100	100	500
39. Refugio de Bombardeo	100	100	500
40. Refugio de Bombardeo	100	100	500
41. Refugio de Bombardeo	100	100	500
42. Refugio de Bombardeo	100	100	500
43. Refugio de Bombardeo	100	100	500
44. Refugio de Bombardeo	100	100	500
45. Refugio de Bombardeo	100	100	500
46. Refugio de Bombardeo	100	100	500
47. Refugio de Bombardeo	100	100	500
48. Refugio de Bombardeo	100	100	500
49. Refugio de Bombardeo	100	100	500
50. Refugio de Bombardeo	100	100	500
51. Refugio de Bombardeo	100	100	500
52. Refugio de Bombardeo	100	100	500
53. Refugio de Bombardeo	100	100	500
54. Refugio de Bombardeo	100	100	500
55. Refugio de Bombardeo	100	100	500
56. Refugio de Bombardeo	100	100	500
57. Refugio de Bombardeo	100	100	500
58. Refugio de Bombardeo	100	100	500
59. Refugio de Bombardeo	100	100	500
60. Refugio de Bombardeo	100	100	500
61. Refugio de Bombardeo	100	100	500
62. Refugio de Bombardeo	100	100	500
63. Refugio de Bombardeo	100	100	500
64. Refugio de Bombardeo	100	100	500
65. Refugio de Bombardeo	100	100	500
66. Refugio de Bombardeo	100	100	500
67. Refugio de Bombardeo	100	100	500
68. Refugio de Bombardeo	100	100	500
69. Refugio de Bombardeo	100	100	500
70. Refugio de Bombardeo	100	100	500
71. Refugio de Bombardeo	100	100	500
72. Refugio de Bombardeo	100	100	500
73. Refugio de Bombardeo	100	100	500
74. Refugio de Bombardeo	100	100	500
75. Refugio de Bombardeo	100	100	500
76. Refugio de Bombardeo	100	100	500
77. Refugio de Bombardeo	100	100	500
78. Refugio de Bombardeo	100	100	500
79. Refugio de Bombardeo	100	100	500
80. Refugio de Bombardeo	100	100	500
81. Refugio de Bombardeo	100	100	500
82. Refugio de Bombardeo	100	100	500
83. Refugio de Bombardeo	100	100	500
84. Refugio de Bombardeo	100	100	500
85. Refugio de Bombardeo	100	100	500
86. Refugio de Bombardeo	100	100	500
87. Refugio de Bombardeo	100	100	500
88. Refugio de Bombardeo	100	100	500
89. Refugio de Bombardeo	100	100	500
90. Refugio de Bombardeo	100	100	500
91. Refugio de Bombardeo	100	100	500
92. Refugio de Bombardeo	100	100	500
93. Refugio de Bombardeo	100	100	500
94. Refugio de Bombardeo	100	100	500
95. Refugio de Bombardeo	100	100	500
96. Refugio de Bombardeo	100	100	500
97. Refugio de Bombardeo	100	100	500
98. Refugio de Bombardeo	100	100	500
99. Refugio de Bombardeo	100	100	500
100. Refugio de Bombardeo	100	100	500

Tarragona 10 de Mayo de 1953.

Membres del Cos de Bombers l'any 1958. Foto: Canadell (AHT, CC39-2).

Interior del parc del Cós del Bou, any 1960. Foto: Canadell (AHT, CC51-7).

Enterrament d'un bomber mort en acte de servei, any 1958. Foto: Canadell (AHT, CC39-2).

Presentació del nou vehicle contra incendis del Cos de Bombers, a la baixada de la Pescateria i a la plaça de la Font, any 1960. Fotos: Canadell (AHT, CC55-9).

Membres d'un dels torns de la promoció de 1966. D'esquerra a dreta: Wenceslao Maseras, Joan Rovira, Domingo Cuella, Emili Jaria, Joan Porta, Antoni Rodríguez, Fèlix Santos, Julià Plazas i Francesc Martínez. Foto: Chinchilla. Cedida per Cuéllar.

Membres del Cos de Bombers a la dècada dels seixanta. Foto: autor desconegut. Cedida pel Parc de Bombers de Tarragona.

Celebració de la festa patronal en el parc del Cós del Bou, final dels anys seixanta. Fotos: Chinchilla. Sig. 25370 i 25371.

Presentació del nou vehicle amb es-
cala mecànica per als bombers, 18 de
novembre de 1969. Fotos: Vallvé. Sig.
12354 i 25372.

Festa patronal dels bombers en honor de sant Joan de Déu. Parada dels vehicles i revista de l'alcalde Ricardo Vilar Guix, a l'actual avinguda Lluís Companys, 8 de març de 1970. Fotos: Chinchilla.
Sig. 25373 i 25005.

Actuació dels bombers durant la riuada del Francolí de l'11 d'octubre de 1970.
Fotos: Chinchilla.
Sig. 4345 i 4342.

El capità general de Catalunya, Alfonso Pérez Viñeta, passa revista i saluda els bombers durant els actes de la commemoració de la "Liberación" de Tarragona, en el nou parc del carrer Prat de la Riba, 15 de gener de 1971. Fotos: Chinchilla. Sig. 5750 i 5719.

Actuació dels bombers per controlar la plaga d'ocells a la Rambla Nova, desembre de 1971. Fotos: Chinchilla. Sig. 6893 i 6896.

El governador civil Antonio Aigé Pascual i l'alcalde Ricardo Vilar Guix saluden els bombers durant la presentació del nou vehicle contra incendis, 30 de desembre de 1971. Foto: Chinchilla. Sig. 9140.

Nou vehicle contra incendis, 30 de desembre de 1971. Foto: Chinchilla. Sig. 7040.

Bombers en formació durant la festa patronal, 8 de març de 1972. Foto: Chinchilla. Sig. 7267.

Davant l'església de Sant Pau, mossèn Tomàs beneeix la nova ambulància del Cos de Bombers de Tarragona, 8 de març de 1975. Foto: Chinchilla. Sig. 25170.

Reunió interregional de bombers celebrada a Casa Castellarnau, 21 de gener de 1976. Foto: Chinchilla.
Sig. 14602.

Imatge de la portada de *Diario Español* de l'incendi al càmping dels Alfaques, 12 de juliol de 1978 (BHMT).

Simulacre d'incendis a l'escola ubicada entre els carrers d'Armanyà i Méndez Núñez, 6 de juny de 1980. Fotos: Chinchilla.

Sig. 17708 i 17720.

Simulacre d'incendis a l'escola ubicada entre els carrers d'Armanyà i Méndez Núñez, 6 de juny de 1980. Fotos: Chinchilla.
Sig. 17722 i 17714.

Exhibició dels bombers i simulacre d'incendi, 27 de setembre de 1980. Fotos: Chinchilla. Sig. 17598 i 17596.

Exhibició dels bombers i simulacre
d'incendi, 27 de setembre de 1980.
Foto: Chinchilla.
Sig. 17591.

Presentació d'un nou camió de bom-
bers, 7 de novembre de 1980. Foto:
Chinchilla.
Sig. 17688.

Visita de l'alcalde Josep M. Recasens i Comes durant la festa patronal dels bombers, 8 de març de 1981. Fotos: Chinchilla. Sig. 17875 i 17877.

EL TRASPÀS A LA GENERALITAT
I L'ACTUALITAT DEL SERVEI
(1982-2008)

La mort del general Franco i el final de la Dictadura havien significat el retorn al sistema democràtic i la reactivació dels mecanismes polítics i institucionals propis de Catalunya. L'aprovació, el 1979, de l'Estatut d'Autonomia implicava una nova assumpció de competències per la Generalitat, la qual donaria lloc a un important replantejament global de l'organització contra incendis al nostre país.

El projecte d'unificació dels diferents serveis d'extinció catalans parteix de l'estudi impulsat per la Diputació de Barcelona el 1977 per tal de conèixer la situació de tots els cossos de bombers de Catalunya. D'aquest balanç, el 1980 en va sorgir l'anomenat *llibre vermell*, un avantprojecte que preveia la creació d'un servei d'extinció d'incendis global per al conjunt de les terres catalanes. Aquell mateix any, el Departament de Governació de la Generalitat assumia les competències que fins aleshores havien tingut ajuntaments i diputacions provincials i creava, a través del Decret 93/1980, la Direcció General de Prevenció i Extinció d'Incendis i de Salvaments. Aquest organisme seria l'encarregat d'establir i coordinar una xarxa de parcs de bombers capaç de donar cobertura a tot el territori i també d'incidir en la millora de la prevenció per tal de garantir una major seguretat ciutadana en tots els àmbits.

Dos anys després de la creació de la Direcció General, la Generalitat acceptava el traspàs dels serveis de bombers i passava a gestionar-los unificadament estructurant-los territorialment en

parcs i en quatre brigades, que es corresponien amb cadascuna de les províncies catalanes.

Aquesta transferència de competències generava un cert recel en les corporacions locals que, com Tarragona, ja comptaven amb un servei de bombers propi. És per això que el juny de 1982 l'Ajuntament tarragoní signava un conveni de col·laboració amb la Generalitat per a la prestació del Servei de Prevenció i Extinció d'Incendis i Salvaments. Aquest conveni establia unes bases de col·laboració entre els dos organismes que permetien resguardar l'autonomia municipal del servei, a la vegada que l'integraven progressivament en el nou marc supramunicipal que es pretenia establir.

A grans trets, aquest acord de revisió anual i, en paraules de l'Ajuntament, econòmicament beneficiós, recollia i regulava les condicions en relació amb "l'àmbit territorial del servei; la necessària coordinació amb altres serveis d'extinció tant públics com privats; distribució de competències i obligacions d'ambdues parts; l'adscripció de la plantilla municipal; així com la financiació del nou sistema estructurat". Igualment, concretava que les activitats executades dins el terme municipal les dirigiria el funcionari al càrrec dels bombers a Tarragona, i les activitats fora del municipi estarien sota el comandament designat per la Direcció General. D'aquesta manera, el Cos de Bombers de Tarragona deixava de ser un servei de competència exclusivament municipal i passava a una mena de titulari-

tat compartida en què la Generalitat es feia càrrec de la direcció i mitjans tècnics, i l'Ajuntament hi aportava el personal.

Per tal de servir d'enllaç entre la Direcció General i els parcs de bombers, el 1983 s'establien les comissions de Brigada i les de Parc Principal. El Parc de Tarragona esdevindria un dels quatre parcs principals de la Brigada, junt amb Valls, Amposta/Tortosa i Móra d'Ebre, i el representant del consistori tarragoní per a ambdues comissions seria el tinent d'alcalde Josep Maria Magí Miró.

Tot aquest procés de transformació vingué acompanyat de la definitiva gratuïtat del servei, d'un nou canvi d'emplaçament del parc i de nous torns de treball, els quals passaven a ser de vuit del vespre a vuit del matí en torns de 24 x 48 hores. Això comportà la particularitat d'haver de percebre el salari mitjançant dues nòmines: la que ja rebien de l'Ajuntament i la de la Generalitat, pel suplement d'hores que suposava el nou horari.

A fi d'augmentar l'eficàcia en el servei evitant els problemes d'una ubicació encara cèntrica com era la de l'avinguda Prat de la Riba, ja el 1974 s'iniciava l'estudi per al trasllat del parc a una parcel·la de 4.180 m² ubicada al polígon Francolí. No obstant, la iniciativa restà estancada fins a la dècada dels vuitanta. En aquells moments, una de les preocupacions en aquest sentit fou la coordinació del projecte amb els plans de la Generalitat en matèria d'incendis, els quals passaven per convertir

les noves instal·lacions en el futur parc central de la Brigada de Tarragona. Vist que la iniciativa no comprometia els possibles convenis que s'havien de subscriure amb la Generalitat, si no és que els potenciava, el maig de 1982 arribava l'aprovació definitiva del projecte de construcció del nou Parc de Bombers municipal, el qual, amb un import de 75.555.616 pessetes, es finançaria amb l'ajuda de convenis establerts amb companyies asseguradores i amb la de la mateixa Generalitat. Finalment, l'1 de març de 1984 es feia efectiu el trasllat al parc actual, on a més s'hi establirien les instal·lacions del control central i les oficines de la Brigada. Aquesta particularitat, que dotava el parc d'un cert caràcter especial, perdurà fins que a la tardor del 2004 s'inauguraven les noves instal·lacions del Centre d'Emergències de Tarragona i Terres de l'Ebre (CENCAT), a la carretera de Reus a Tarragona.

El nou Parc de Bombers i, sobretot, el conveni de col·laboració amb la Generalitat de Catalunya significaren un pas endavant, tant en l'eficàcia del servei com en les condicions laborals de la plantilla, la qual veia com li arribaven nous equipaments, vehicles i millores salarials. Tanmateix, en aquests anys foren freqüents les reivindicacions i actes de protesta en demanda de millores laborals i, sobretot, increments de personal, ja que l'Ajuntament no cobria les vacants i la plantilla s'anava reduint progressivament. Tot sovint aquests actes eren impulsats per l'activisme sindical, que durant aquells anys

s'anava arrelant dins el servei d'extinció d'incendis.

En definitiva, el conveni Ajuntament-Generalitat suposà una etapa de transició que culminaria el 21 de gener de 1997 quan, mitjançant el Decret 19/1997, s'aprovava el definitiu traspàs de serveis, mitjans i recursos a la Generalitat de Catalunya. Així doncs, aquesta assimilava com a funcionariat propi els bombers municipals, respectant-los alguns drets reconeguts com ara l'horari de vuit a vuit del matí, però ara en torns de 24 x 72 hores. D'aquesta manera, el Cos de Bombers municipal de Tarragona desapareixia com a organisme autònom i passava a ser el Parc de Bombers de Tarragona, integrat en el marc molt més ampli que suposava la xarxa autonòmica.

Al llarg d'aquesta etapa, i des del parc del polígon Francolí, els bombers de Tarragona han actuat en un gran nombre de sinistres de tota classe, ja sigui d'origen tecnològic, natural o per acció de les persones. Un dels sinistres que han quedat més gravats en la memòria col·lectiva de la població no sols de Tarragona ciutat sinó de tot el Camp fou l'incendi de 12 de juny de 1987, declarat en un rack de la refinaria Enpetrol, a causa d'un atemptat amb explosius perpetrat per l'organització terrorista ETA. La combustió dels materials altament inflamables que transportava el rack produí flames de fins a 150 metres d'altura, les quals provocaren el pànic de la població i l'evacuació massiva de milers de persones que fugiren dels nuclis urbans propers. Un gran nom-

bre d'efectius dels bombers treballaren durant diversos dies fins a la completa extinció d'un foc que, una vegada més, demostrava la vulnerabilitat de la ciutat davant determinats tipus d'emergències. Precisament, a finals de 1992 s'adquiriria un furgó de risc químic, una altra de les especificitats del parc tarragoní, ja que era l'únic de la regió que en gaudia. Aquest vehicle arribava arran d'un conveni establert amb les indústries de la zona per tal de dotar el parc d'alguns mitjans específics per a casos d'emergències químiques.

El 1994 seria un any recordat a Catalunya per les catàstrofes d'origen climatològic que s'hi produïren. Una meteorologia desfavorable, l'abandonament dels boscos, unes línies elèctriques descuidades, alguns piròmans... Tot plegat provocà un devastador episodi d'incendis forestals que implicà una mobilització global dels efectius integrats en la xarxa d'emergències de la Generalitat. L'esforç conjunt de dotacions de bombers que, com les de Tarragona, van treballar ininter-

rompudament per tot el territori català en les tasques d'extinció dels més de 1.200 incendis registrats, fou insuficient per contenir l'avanç del foc, que acabà cremant 76.625 hectàrees en el còmput global de Catalunya. A més, l'octubre d'aquell mateix any, les pluges torrencials posaven les comarques de Barcelona i Tarragona en situació de màxima alerta pel risc d'inundacions. Uns registres superiors als 400 litres per metre quadrat en diversos indrets de les comarques tarragonines provocaren el desbordament del riu Francolí i l'evacuació de centenars de persones al barri del Serrallo i al polígon Franco-lí. Les sortides dels equips d'emergència per evacuacions, rescats i estroncaments d'aigua foren constants.

Més recentment, un tràgic sinistre que commocionà Tarragona fou l'explosió de gas ciutat que, el 10 de novembre de 2005, es cobrava cinc víctimes mortals. Els bombers de la ciutat participaren en les tasques de recerca de víctimes i desenrunament de l'edifici situat al número 72 de la Rambla Nova.

I així podríem esmentar molts més sinistres destacables, com l'emergència nuclear declarada l'octubre de 1989 per l'accident a la central nuclear de Vandellòs-I, la col·lisió del vaixell *Robert Maersk* al pantanà el febrer de 1993, o l'enorme proliferació de les actuacions en accidents de circulació per carretera.

També cal incidir en l'activitat recreativa desenvolupada pels mateixos bombers des d'inicis dels anys noranta mitjançant la creació de l'associació Activitats Lúdiques Parc de Bombers de Tarragona. Aquesta agrupació facilitava el suport econòmic i institucional per a algunes activitats lúdiques que ja s'estaven duent a terme, com la celebració i les activitats del dia del patró, els actes de Nadal i Reis i l'organització d'activitats esportives vàries.

En l'actualitat i des de 1997, el Parc de Bombers de Tarragona està integrat en la xarxa de parcs de la Direcció General de Prevenció i Extinció d'Incendis, la qual depèn del Departament d'Interior i Relacions Institucionals de

la Generalitat de Catalunya. A més, fruit d'una nova organització territorial, ha esdevingut el parc principal de la Regió d'Emergències de Tarragona, la qual ja no incorpora les Terres de l'Ebre, estructurades en una regió pròpia.

Des dels anys de Manuel Montesinos, s'han anat succeint diversos caps de parc: Jacinto González Cuadrado (per segona vegada), Joan Rich (coordinador en funcions), Javier Fau, Xavier Rovira i fins l'actual, Francisco Núñez Martín. En aquest temps el servei ha evolucionat notablement, amb la incorporació de noves promocions i amb una important renovació del parc mòbil. En el dia d'avui, la plantilla del Parc de Tarragona la componen un sergent en cap de parc, tres sergents, vuit caporals, quaranta-sis bombers de primera, quatre bombers voluntaris i tres bombers en segona activitat. I pel que fa al parc mòbil, compta amb els següents vehicles: una bomba rural pesant, una bomba forestal pesant, una bomba urbana pesant, una bomba urbana lleu-

gera, un vehicle cisterna, un furgó de salvament, un furgó de risc químic, una autoescala i tres unitats lleugeres de transport.

Cent cinquanta anys després de la seva gestació, els bombers de Tarragona comparteixen l'esdevenir amb el conjunt dels bombers de la Generalitat, i estan més preparats que mai per donar resposta a les més de 2.500 sortides a què han de fer front anualment. No obstant, la pervivència d'antigues reivindicacions, presents al llarg de tot el recorregut històric d'aquest cos, ens recorda la persistència de mancances i la necessitat de renovació constant d'un servei que ha anat evolucionant com a reflex del desenvolupament de la mateixa ciutat. Avui continua amb la mateixa vocació de servei per al qual fou creat, però amb unes funcions ampliadades més enllà de l'exclusiva extinció d'incendis, i participant, cada vegada més, d'una completa gestió de les emergències dins el seu àmbit d'actuació.

Imatge dels membres del Cos de Bombers, 8 de març de 1982. Fotos: Vallvé. Sig. 18685 i 18684.

Signatura del conveni entre l'Ajuntament de Tarragona i la Generalitat de Catalunya sobre la col·laboració en la gestió del Cos de Bombers, 15 de juny de 1982. Foto: Chinchilla.
Sig. 18790.

L'alcalde Josep Maria Recasens i el director general del Servei de Prevenció d'Incendis, Alfonso Ortí, saluden els bombers a la Rambla Nova, 15 de juny de 1982. Foto: Chinchilla.
Sig. 18794.

Visita del governador civil Vicente Valero i de l'alcalde Josep Maria Recasens al Parc de Bombers, 31 de desembre de 1982. Fotos: Chinchilla.
Sig. 19547 i 19544.

Visita de l'alcalde Josep M. Recasens al nou Parc de Bombers del polígon Francolí, encara en construcció, 3 de febrer de 1983. Fotos: Chinchilla. Sig. 19624, 19625, 19628.

Simulacre d'incendi a Enpetrol, 3 de febrer de 1983. Foto: Olivé-Abelló.

Simulacre d'incendi a Enpetrol, 3 de febrer de 1983. Foto: Chinchilla.
Sig. 19614.

Simulacre d'incendi a Enpetrol, 3 de febrer de 1983. Fotos: Chinchilla. Sig. 19615 i 19619.

Simulacre d'incendi a Enpetrol, 3 de febrer de 1983. Foto: Chinchilla. Sig. 19613.

Exhibició dels bombers al Col·legi Sant Pau Apòstol de Tarragona, 1985. Foto: autor desconegut.
Sig. 25374.

Imatges de la celebració d'exercicis
pràctics dels bombers, 1985. Fotos: au-
tor desconegut.
Sig. 25375 i 25376.

Intervenció dels bombers en l'explosió al rack d'Enpetrol, 12 de juny de 1987. Foto: autor desconegut. Cedida pel Parc de Bombers de Reus.

Portada i pàgina interior del *Diari de Tarragona* amb motiu de l'incident a Enpetrol, 12 i 13 de juny de 1987 (BHMT).

Imatge del funcionament de l'helicòpter dels bombers, setembre de 1987. Cedita per Calaf.

Portada de la revista del *Diari de Tarragona* dedicada als bombers de servei el dia de Nadal, desembre de 1988.

Pràctiques dels bombers amb els equips de protecció nuclear, biològica i química (NBQ), 1989. Cedida per Calaf.

Manifestació dels bombers per la millora de les condicions laborals, al capdamunt de la Rambla Nova, 1992. Cedida per Calaf.

Portada del *Diari de Tarragona* amb motiu dels desbordaments causats per les pluges, 11 d'octubre de 1994 (BHMT).

Foc en un autocar a Torreforta, 23 de juny de 2006. Foto: Torres. Cedida pel Parc de Bombers de Tarragona.

El Parc de Bombers del polígon Francolí, vist des de la torre de pràctiques, 16 de maig de 2007. Foto: Millon. Cedida pel Parc de Bombers de Tarragona.

Intervenció en un camió accidentat a la sortida de l'AP-7, 16 de maig de 2007. Foto: Millon. Cedida pel Parc de Bombers de Tarragona.

Intervenció dels bombers en un incendi declarat en una casa del carrer del Claustre, 30 de juny de 2007. Foto: Torres. Cedida pel Parc de Bombers de Tarragona.

Pràctiques d'un bomber en el trípede subterrani, 15 de maig de 2008. Foto: Torres. Cedida pel Parc de Bombers de Tarragona.

1835: Primera notícia d'una comissió municipal creada per a l'estudi de la construcció de bombes contra incendis.

1836: S'obre una subscripció popular per a la construcció de bombes contra incendis i l'organització d'una Companyia de Bombers.

1851: Adquisició de les primeres bombes contra incendis de propietat municipal.

1858: El Ple de l'Ajuntament aprova el "Proyecto de reglamento para la Compañía de Bomberos que trata de instalarse en la Ciudad de Tarragona".

1859: El governador provincial aprova el reglament adoptat per l'Ajuntament de Tarragona per a l'establiment d'una Companyia de Bombers.

1863: Completa organització de la Companyia de Bombers i notícia d'un primer Parc de Bombers al carrer de les Salines amb carrer dels Ferrers.

1870-1874: Progressiva dissolució de la primera Companyia de Bombers.

1887: Aprovació d'un nou reglament i nova fundació com a Cos de Bombers de Tarragona amb Ramon Salas i Ricomà de director. Reubicació a les dependències de la plaça de la Font.

1894-95: Aprovació i edició impresa del "Reglamento de Servicio del Cuerpo de Bomberos de Tarragona".

1913: S'aprova el "Reglamento para el Cuerpo de Bomberos de la Ciudad de Tarragona" i es nomena Ramon Salas i Ricomà com a cap honorífic del cos.

1923: Trasllat al Parc de Bombers de la baixada de la Pescateria amb carrer Cós del Bou.

1926: Arribada del primer vehicle automòbil del Cos de Bombers.

1932: Formació d'una associació de protecció mútua pròpia dels bombers de Tarragona.

1935: S'aprova el "Reglament per al Cos de Bombers", traducció al català, amb lleus modificacions, del de 1913.

1937-38: Actuacions per bombardejos i incorporació del Cos de Bombers en la Junta Local de Defensa Passiva.

1938: Reorganització provisional i posterior evacuació del parc mòbil del servei contra incendis.

1941: Les noves autoritats municipals de signe franquista entrenen la reorganització del servei.

1964: S'emprèn el procés de professionalització del servei.

1965: Primera convocatòria de places de funcionaris municipals per al Cos de Bombers.

1969: Adquisició d'un autobomba Barreiros i d'una autoescala de la prestigiosa marca alemanya Magirus-Deutz, fruit del procés de modernització del servei.

1971: Trasllet del Parc de Bombers a les dependències de l'avinguda Prat de la Riba.

1975: Adquisició d'una ambulància Seat 124D, l'únic vehicle d'aquestes característiques que ha tingut el Parc de Tarragona com a base.

1978: La tensió entre els individus del cos i els seus responsables arriba al seu punt àlgid a causa de la desatenció i les mancances que presenta el servei.

1980: Creació de la Direcció General de Prevenció i Extinció d'Incendis i de Salvaments, òrgan director de la nova xarxa de parcs de bombers de la Generalitat de Catalunya.

1982: Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament i la Generalitat per a la prestació del Servei de Prevenció i Extinció d'Incendis i Salvaments.

1984: Trasllet del servei d'extinció d'incendis al nou Parc de Bombers construït al polígon Francolí amb la incorporació de les oficines i el control central de la Brigada.

Inicis dels 90: Creació de l'associació Activitats Lúdiques Parc de Bombers de Tarragona.

1992: Arribada del furgó de risc químic.

1997: Complet i definitiu traspàs de serveis, mitjans i recursos en matèria d'extinció d'incendis a la Generalitat de Catalunya.

2004: Trasllet de les oficines i el control central del Parc de Tarragona a les noves dependències del CENCAT, a la carretera de Reus a Tarragona.

BARRIACH, Francesc; ESTIVILL, Josep; PIQUÉ, Jordi; VIRGILI, M. Elena. *Els alcaldes de Tarragona (segles XIX-XX)*. Tarragona, 2003.

BUQUERAS, Josep Maria. *Arquitectura de Tarragona. Segles XIX i XX*. Tarragona, 1980.

CASANOVAS, Oriol; FERRER, Marc. *Història del Cos de Bombers de Terrassa*. Terrassa, 2004.

FERRER BOSCH, Maria Antònia. *Història de Tarragona. Una ciutat mediterrània*. Tarragona, 2006.

GARCIA I CASARRAMONA, Gal·la. *Els Bombers a Manresa. 150 anys d'història (1853-2003)*. Manresa, 2003.

KOPPEL, Eva. *La schola del collegium fabrum de Tarraco*. Bellaterra, 1988.

— *Los hallazgos romanos del "Forn del Cisne"*. Tarragona, 1980.

MAGRIÑÀ, Ester. *Supervivència de postguerra. El cas de Tarragona*. Tarragona, 2004.

MESTRE, Jesús. *Història del Cos de Bombers de Barcelona*. Barcelona, 1991.

MURLÀ I GIRALT, Josep. *Els bombers d'Olot: 150 anys d'Història (1855-2005)*. Girona, 2005.

OLIVÉ, Enric (ed.). *Història del Camp de Tarragona (vol. 1)*. Tarragona, 1989.

PASCUAL PONS, Manuel. *La fantástica historia de España y América a través del fuego*. Barcelona, 1980.

PIQUÉ I PADRÓ, Jordi. *La crisi de la re-reguarda. Revolució i guerra civil a Tarragona, 1936-39*. Barcelona, 1998.

Tàrraco i l'aigua. Tarragona, 2005.

VIRGILI I BERTRAN, Elena (ed). *Tarragona sota les bombes*. Valls, 2005.

Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona

Arxiu Històric de Tarragona

Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona

Hemeroteca de Caixa Tarragona

Fons personal de Josep Anton Calaf Piqué

Web del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Base de dades del Parc de Bombers de Tarragona

Fons orals: Joan Olivé i Ventura i Domingo Cuella Expósito (bombers jubilats), i Francisco Núñez Martín (actual cap de parc)

TÍTOLS PUBLICATS DINS LA COL·LECCIÓ QUADERNS DE L'ARXIU

1. La Tarragona Republicana (1931-1936)
2. El Club Gimnàstic de Tarragona (1886-2000)
3. La Llibreria de la Rambla (1968-1980)
4. El Cos de Bombers de Tarragona (1858-2008)

